

UDK 81'374.2:62

Izvorni znanstveni članak

Primljen 29.10. 2015.

Prihvaćen za tisak 28.9. 2016.

Josip Luzer
Sandra Tominac Coslovich
Sveučilište u Rijeci

Leksikografska obrada glagola, glagolskih kolokacija i sintagmi u dvojezičnim tehničkim rječnicima

Rad naglašava važnost sustavne i jedinstvene obrade glagola te uključivanja frazalnih glagola, glagolskih kolokacija i sintagmi u dvojezične stručne rječnike analizirajući 9 dvojezičnih tehničkih rječnika. Analiza pokazuje da su višerječne leksičke jedinice koje imaju glagol kao jednu od sastavnica leksikografski obrađene nejedinstveno ili da se rijetko javljaju. Jedan od razloga za to može se pronaći u još uvijek nejasno definiranim granicama različitih višerječnih leksičkih jedinica te u neteorijskom pristupu. U radu se stoga zastupa stajalište da se leksikografskoj obradi ovakvih leksičkih jedinica u stručnim rječnicima valja pristupiti s jasnog teorijskog uporišta i to prije svega primjenjujući postavke kognitivno utemeljenih pristupa terminologiji (sociokognitivnog pristupa i pristupa tzv. 'teorije okvira'). Prilikom izrade rječnika također se ističe važnost uključivanja primjera stvarne uporabe dobivenih iz korpusa relevantnih stručnih tekstova te se nudi prijedlog leksikografske obrade glagola te višerječnih leksičkih jedinica u kojima se glagoli pojavljuju.

Ključne riječi: višerječne leksičke jedinice; frazalni glagoli; glagolske kolokacije; dvojezični stručni rječnici; rječnička natuknica; sociokognitivni pristup nazivlju; 'teorija okvira'.

1. Uvod

Glagol je u rečenici nositelj radnje. Govori nam o vremenu radnje (izraženoj kakvim glagolskim vremenom), vidu (svršenom ili nesvršenom) te načinu (npr. imperativ) (Quirk i Greenbaum 1973; Silić i Pranjković 2005). Upravo zato glagoli, tj. njihova obrada u specijaliziranim dvojezičnim rječnicima izabrani su za analizu jer zahtijevaju najveću leksikografsku pažnju od svih drugih vrsta riječi. U dvojezič-

nim tehničkim rječnicima zastupljenost glagola znatno se razlikuje, a leksikografska obrada samostalnih glagola, glagolskih kolokacija i glagolskih sintagmi nejedinstvena je. Iz tog razloga rad koji slijedi daje usporedbu leksikografskih obrada glagola u 9 dvojezičnih tehničkih rječnika, utvrđuje prednosti i nedostake pojedinih leksikografskih rješenja te predlaže, prema rezultatima istraživanja i analize, optimalno leksikografsko rješenje za obradu glagola i glagolskih sintagmatskih jedinica u tehničkim rječnicima.

Nakon uvodnog razmatranja slijedi kratak osvrt na kriterije odabira rječnika i uvjete njihove analize i usporedbe te općeniti opisi leksikografskih obrada glagola u svakom od analiziranih rječnika. U radu je zatim dat pregled relevantnih terminoloških teorija te prikaz istraživanja na temu frazalnih glagola, glagolskih kolokacija i glagolskih sintagmi u terminologiji i leksikografiji zajedno s detaljnom analizom leksikografske obrade samostalnih i frazalnih glagola, kolokacija glagol + imenica (baza) te glagolskih sintagmi u odabranim rječnicima. U šestom dijelu dat je prijedlog leksikografskog modela za obradu glagola u stručnim rječnicima. Posljednji dio rada donosi završna razmatranja i zaključke.

2. Kriteriji odabira rječnika i njihove usporedbe

Uz rječnik koji predstavlja polazište za usporedbu, *Englesko-hrvatski enciklopedijski brodstrojarski rječnik* (2013) (dalje u tekstu EHEBR) ne postoje drugi značajniji dvojezični brodstrojarski rječnici osim englesko-poljskog rječnika *An English-Polish Marine Engineering Dictionary* (2007) (dalje u tekstu EPMED). Budući da bi zasnivanje građe samo na brodstrojarskim rječnicima bilo nedovoljno za opsežnu i kongruentnu analizu, brodstrojarsko nazivlje analizirano je i u srodnim pomorskim, tehničkim i jednom morsko-tehnološkom rječniku. Dakle, prvi uvjet pri odabiru rječnika bio je da rječnici prikladni za usporedbu moraju obuhvaćati, u većoj ili manjoj mjeri, brodstrojarsko nazivlje iako nisu primarno brodstrojarski rječnici.

Naime, pomorski rječnici obuhvaćaju široko područje pomorstva unutar kojega se tek kao segment nalazi i brodstrojarsvo. Tehnički rječnici pak obrađuju i do stotinjak raznorodnih potpodručja od kojih je tek jedno brodstrojarsvo (kao dio pomorstva), dok rječnik morske tehnologije pokriva nešto uže područje od tehničkoga, ali je u njemu djelomično zastupljeno i brodstrojarsvo nazivlje. Za potrebe analize svi rječnici u ovome radu nazivaju se tehničkim jer u širem smislu to doista i jesu. Drugi uvjet za poredbenu analizu bio je da rječnici budu dvojezični jer se obično u njima mogu naći glagolske kolokacije i sintagme.

Prije same analize gore navedenih rječnika, valja dati pregled najvažnijih terminoloških teorija kako bi se pridonijelo boljem razumijevanju analize rječnika koja se javlja kasnije u radu te kako bi se naglasila potreba za jasnim teorijskim pristupom nazivlju prilikom izrade stručnih dvojezičnih rječnika.

3. Terminološke teorije: Od Wüstera do kognitivno utemeljenih terminoloških teorija

Terminologija kao disciplina relativno je nova. Kao što Cabré (2000: 37) ističe, terminologija je proizašla iz potrebe stručnjaka da objedine pojmove i nazivlje vlastitih stručnih područja kako bi poboljšali komunikaciju i prijenos znanja. Počeci terminologije vezani su uz tridesete godine prošloga stoljeća i Eugena Wüstera, koji se smatra ocem terminologije te utemeljiteljem prvog teorijskog modela u terminologiji - Opće terminološke teorije ili Tradicionalne terminologije. Wüster je bio autor francusko-engleskog rječnika standardnog nazivlja s njemačkim dodatkom *The Machine Tool, an Interlingual Dictionary of Basic Concepts* (Wüster 1968), rječnika koji je postavio temelje Opće terminološke teorije. Temeljno obilježje opće terminološke teorije jest preskriptivan pristup, čije su teorijske i praktične postavke dalje razvili Wüsterovi sljedbenici Bečke terminološke škole.

Ciljevi Opće terminološke škole bili su sljedeći (Cabré 2003: 173): (i) ukloniti dvosmislenost i nejasnoću iz tehničkog jezika standardizirajući njegovo nazivlje kako bi se specijalizirani jezici preobrazili u učinkovita sredstva komunikacije; (ii) uvjeriti korisnike specijaliziranih jezika u prednosti standardiziranog nazivlja; (iii) uspostaviti terminologiju kao disciplinu te pretvoriti ju u znanost. Kako bi što uspješnije priskrbili terminologiji status neovisne znanosti koja nije dijelom lingvistike, teoretičari Bečke škole tumačili su da jezik struke nije dio općeg jezika. Na taj način stvarali su predodžbu da nazivi nisu riječi, već apstraktni simboli za pojmove u stvarnome svijetu. U tom smislu u općem jeziku postoje polisemija i sinonimija, dok ih u stručnom jeziku nema jer prema postavkama Opće terminološke teorije odnos između naziva i pojma u stručnim tekstovima vide kao monoseman, a nazive u stručnim tekstovima jednoznačnima. Dakle, svaki pojam označuje se samo jednim nazivom (nema sinonimije) i samo jedan naziv može se odnositi na jedan pojam (što isključuje polisemiju). Iz današnje perspektive, jasno je da su sinonimija i polisemija također prisutne i u stručnim jezicima, dok postavke jednoznačnosti i monoreferentnosti (*univocity and monoreferentiality*) ne mogu objasniti stvarnu upotrebu stručnog jezika. Opća terminološka teorija također je poimala terminologiju kao isključivo sinkronijsku pa je unutar svog okvira pojmove poimala kao početnu točku u opisu i organizaciji terminoloških informacija. U tom smislu, pojam

je tumačen kao apstraktni kognitivni entitet koji predstavlja objekt i dio je svijeta izvan samog jezika te postoji neovisno od naziva, koji se smatra samo jezičnom oznakom (Felber 1984: 103). Prema tome, dok terminologija polazi od pojmova i smatra da se pojmovima pridružuju riječi, tj. nazivi, lingvistika poima riječ kao nedjeljivu cjelinu izraza i sadržaja. Teoretičari Bečke škole smatraju da se pojmovi ne mogu proučavati izdvojeni jedni od drugih, već kao sastavnice pojmovnog sustava određenog stručnog područja. Pojmovni sustav nekog područja stvara se na temelju proučavanja obilježja pojmova koja stvaraju odnose među pojmovima, koji su prema Felberu (1984) mentalni prikazi pojedinih predmeta iz stvarnoga svijeta, a svako njihovo obilježje odnosi se na određeno obilježje kakvog drugog predmeta. Pojmovni sustav nekog područja strukturira se određivanjem preciznih odnosa među pojmovima istih obilježja, a to podrazumijeva točan opis pojma. Sva obilježja nekog pojma čine njegov sadržaj, tj. intenziju (Felber 1984: 116). Prema tome, pojam se može smjestiti na pravo mjesto u pojmovnom sustavu određenog stručnog područja samo na temelju sadržajne ili intenzijske definicije (*intensional definition*), a takva definicija mora sadržavati nadređeni pojam i sva razlikovna obilježja definiranog pojma. Ovakav stav predstavlja prilično strogo poimanje konceptualizacije jer uzima u obzir samo hijerarhijske odnose i ne opisuje one nehijerarhijske te je na taj način nemoguće objasniti dinamičnost naziva te višedimenzionalnost pojmova (Faber 2011). S obzirom da se funkcija terminologije poimala kao stvaranje i standardiziranje naziva za pojmove, nedovoljno je pažnje bilo posvećeno komunikacijskoj funkciji jezika. Sintaksa i pragmatika uopće nisu bile razmatrane (Faber 2009: 112). Važnost Opće terminološke teorije leži u činjenici da je preobrazila terminologiju u disciplinu i utrla put za daljnja istraživanja. Međutim, kao što je ranije istaknuto, Opća terminološka teorija nije mogla objasniti mnoge aspekte stručnog jezika.

Kao reakcija na Opću terminološku teoriju, 1990-ih godina pojavile su se nove terminološke teorije. Ono što im je svima zajedničko jest da su deskriptivne, a ne perskriptivne, a pristupe stručnom nazivlju temelje na sociološkim, komunikacijskim i kognitivnim postavkama. U nastavku slijedi opis najznačajnijih novijih terminoloških teorija.

Socioterminologija (Gaudin 1993, 2003) pojavila se 1980-ih godina u Francuskoj i Kanadi i primjenjuje sociolingvističke postavke na proučavanje terminologije. Reagirajući na Opću terminološku teoriju preskriptivni pristup zamjenjuje deskriptivnim te se vraća analizi stvarne jezične uporabe. Predstavnici Socioterminologije drže da se pri proučavanju nazivlja u obzir moraju uzeti i društveni čimbenici te analizira društvene i situacijske okolnosti stručne komunikacije koje dovode do varijacije naziva. Ovaj pristup naglašava važnost diskursa kao prirodnog okruženja u

kojemu se pojavljuje naziv. Različite društvene okolnosti uzrokuju stvaranje i uporabu različitih naziva za isti pojam te postojanje više pojmova za isti naziv, čime se odbacuje tradicionalno načelo jednoznačnosti nazivlja te se potvrđuje postojanje terminološke varijacije, tj. posljedično polisemije i sinonimije u stručnom nazivlju. Socioterminolozi također se zauzimaju za dijakronijski pristup proučavanju jezika. Prije svega, Socioterminološka teorija osobito je važna jer je preteča drugih deskriptivnih pristupa nazivlju koji se također zauzimaju za proučavanje stručnog jezika u uporabi.

Komunikacijska terminološka teorija (Cabré 1999) jest komunikacijska teorija koja opisuje složenost naziva ili stručnih jedinica znanja (*specialized knowledge units*) u stvarnim situacijskim kontekstima (Cabré 2003: 164). Cabré uspoređuje stručni naziv s poliedrom (*polyhedron*) koji ima tri dimenzije (kognitivnu, jezičnu i komunikacijsku) putem kojih mu se može pristupiti. Ova teorija također je poznata i kao „teorija vrata“ (*the theory of doors*), tj. model kojim se proučavanju stručnih terminoloških jedinica kao višedimenzionalnih kategorija može pristupiti kroz različita vrata. Dakle, kognitivna dimenzija otvara vrata opisu pojmova i njihovih hijerarhijskih i nehijerarhijskih odnosa. Lingvistička komponenta opisuje kako je naziv prenesen u određeni jezični kod, dok komunikacijska dimenzija opisuje kako se naziv aktivira u različitim komunikacijskim situacijama. Zajedničko Komunikacijskoj terminološkoj teoriji i Socioterminologiji jest postavka da postoje terminološke varijacije. Komunikacijska terminološka teorija (KTT) za razliku od Opće terminološke teorije smatra da se između riječi i naziva ne može povući jasna i stroga granica, već da su terminološke jedinice u suštini opće jezične jedinice te da određeni kontekst jezičnoj jedinici daje terminološki ili stručni status (Cabré 2003: 189–190). Unatoč iznimnom doprinosu terminologiji, Faber (2009: 115–116) ističe nekoliko nedostataka Komunikacijske terminološke teorije: (i) nepostojanje određenog i jasnog lingvističkog modela za istraživanje nazivlja; (ii) iako se značenja temelje na konceptualnim prikazima, ne objašnjava na koji način se konceptualni prikazi stvaraju, kako izgledaju ni koja su im ograničenja; (iii) iako naznačuje da leksička jedinica dobiva stručno značenje u kontekstu, ne nudi jasno objašnjenje stručnog značenja niti definira koje ga sastavnice tvore.

U skladu s novijim trendovima u lingvistici, pojavile su se i nove kognitivno utemeljene teorije terminologije više usmjerene na značenje i pojamovne strukture. Ovakva kretanja navela su značajan broj autora da zaključe da se u lingvistici i terminologiji događa „kognitivni pomak“ (*cognitive shift*) (Faber 2009, 2011).

Kao što će biti prikazano u sljedećim odlomcima, kognitivno utemeljene terminološke teorije dijele neke od svojih postavki s Komunikacijskom terminološkom

teorijom te Socioterminologijom. Primjerice, deskriptivne su, a ne preskriptivne i svoju analizu temelje na nazivu (semaziološko načelo), a ne na pojmu (onomaziološko načelo). Međutim ono prema čemu se kognitivno utemeljene terminološke teorije razlikuju od Socioterminologije i Komunikacijske terminološke teorije jest važnost koju daju kategorizaciji i pojmovnoj organizaciji. Prema tome, ovakvi teorijski pristupi usvajaju postavke kognitivne lingvistike te psihologije kako bi opisali pojmove te strukture kategorija.

Sociokognitivna terminološka teorija (STT) razvila se na temelju sociokognitivnih principa kao reakcija na ograničenja Opće terminološke teorije (OTT). STT javila se zahvaljujući rezultatima istraživanja provedenih na nazivlju bioloških znanosti (Temmerman 2000), koji su pružili dokaze da je za znanstvene discipline standardizacija od manje važnosti te da se postavke OTT-a ne mogu u potpunosti primijeniti na stvarni terminološki rad. Prije svega OTT smatra da je pojam središte proučavanja u terminologiji pa prema tome terminološki rad počinje od pojma (onomaziološki pristup). Međutim, Temmerman (ibid) ističe da je tradicionalno poimanje pojma kao odvojenog od jezika previše restriktivno te da jezik i pojmovi ne mogu biti odvojeni jer jezik ima važnu ulogu u prikazu kategorija. Umjesto o pojmovima, STT govori o jedinicama razumijevanja (*units of understanding*), koje većinom imaju prototipnu strukturu i naziva takve jedinice kategorijama, dok pojmom naziva one jedinice razumijevanja koje nisu prototipne te se prema tome mogu opisati prema načelima OTT-a. U STT-u prikazi odnosa među jedinicama razumijevanja u obliku su idealiziranih kognitivnih modela (*idealized cognitive models*), kako ih predlaže kognitivna lingvistika (Lakoff 1987). Idealizirani kognitivni modeli konvencionalni su pojmovni prikazi načina na koji percipiramo i kategoriziramo stvarnost (Ruiz de Mendoza 1999: 9). Idealizirani su jer su rezultat posebnih vrsta pravilnosti izdvojenih iz karakteristika mnogih zajedničkih iskustava; kognitivni su jer nastaju u umu i; modeli su jer, iako nisu stvarni, pokušavaju prikazati stvarnost. Ovakav model kategorizacije temelji se na prototipnom modelu kognitivne psihologije Eleanor Rosch (Rosch 1973), prema kojemu kako bi razumjeli svijet, ljudska bića organiziraju entitete u niz kategorija s prototipom koji predstavlja obilježja najtipičnija za članove pojedine kategorije. Posljedično, entiteti unutar kategorije definiraju se na temelju razlika i sličnosti koje iskazuju u odnosu na prototip. Dakle, prototipne kategorije prikazuju se kao koncentrični krugovi unutar kojih su pojmovi smješteni bliže ili dalje od središnjeg pojma, tj. prototipa. Temmerman (2000: 61–63) prihvaća klasičnu metodu klasifikacije pojmova na temelju zajedničkih obilježja, ali ju dopunjava prototipnim kognitivnim modelom. Prema Temmerman, jedinice razumijevanja postoje zbog tekstova koji izražavaju načine razumijevanja određenih kategorija unutar određenih idealiziranih kognitivnih mo-

dela, koji se razlikuju od onih drugih autora ili od tumačenja čitatelja. Prema tome, Temmerman smatra da naziv, a ne pojam mora biti početna točka terminološkog opisa, što je u skladu s ostalim pristupima koji su se razvili kao reakcija na OTT. Ostale značajne postavke STT-a su sljedeće: većinu kategorija nije moguće međusobno jasno i strogo odvojiti te prema tome ni definirati, što je u skladu s prvom postavkom da je postojanje kategorije ovisno o jeziku; terminografske definicije poimaju se kao dinamičke, a ne statičke, dakle nije uvijek moguće dati optimalnu sadržajnu definiciju pojma jer ona ovisi o mnogim parametrima poput vrste pojma i razine znanja autora teksta i njegova primatelja; u skladu s ostalim netradicionalnim pristupima terminologiji, STT tvrdi (i dokazuje) (Temmerman 1997) da polisemija, sinonimija i figurativni jezik (prije svega metafora i metonimija) postoje u stručnom jeziku i imaju svoju funkciju te ih je potrebno uključiti u terminološku analizu; konačno, budući da se pojmovi, nazivi i kategorije s vremenom mijenjaju, valja ih i dijakronijski analizirati.

Kao nedostatak STT-a Faber (2009: 119–120) navodi subjektivnost konceptualizacije, odnosno nemogućnost točnog definiranja središta prototipne kategorije te objektivnog mjerenja stupnja prototipnosti. Također, poput OTT-a, Socioterminologije i KTT-a, STT još uvijek ne uzima u obzir i ne objašnjava sintaktička obilježja naziva.

„Terminologija okvira“ (Frame-based Terminology) predstavlja jedan od recentnijih kognitivnih pristupa terminologiji. Dijeli mnoge od postavki s KTT-om i STT-om, kao što su kontinuum između riječi i naziva te potreba analiziranja stručnog znanja u stvarnim tekstovima. Terminologija okvira (TO) usvaja i kombinira određene aspekte korpusne lingvistike, leksičkog gramatičkog modela (Lexical Grammar Model) (Faber i Mairal 1999) te semantike okvira (Frame Semantics) (Fillmore 1977) kako bi strukturirala stručne domene te stvorila prikaze neovisne o jeziku. Takve konfiguracije zapravo su pojmovna značenja na kojima se temelje stručni tekstovi na različitim jezicima i čija određenje olakšava usvajanje stručnog znanja.

Za razliku od STT-a, u kojemu je znanje organizirano u idealizirane kognitivne modele temeljene na prototipima, TO organizira znanje u semantičke okvire. Prema postavkama kognitivne semantike okviri (*frames*) su kognitivna ustrojbeni sredstva temeljena na iskustvu koja pružaju pozadinsko znanje za riječi u jeziku te za način na koji se te riječi upotrebljavaju u diskursu. Prema tome, kako bismo razumjeli značenje riječi u jeziku, prvo je potrebno da posjedujemo znanje o semantičkim okvirima, tj. pojmovnim strukturama na kojima se temelji njihova uporaba. Također, za razliku od idealiziranih kognitivnih modela, semantički okviri eksplicitno

prikazuju i semantičko i sintaktičko ponašanje stručnih jezičnih jedinica, što nužno uključuje opis pojmovnih odnosa kao i kombinacijski potencijal (*combinatorial potential*) (Faber 2009: 123) pojedinog naziva. Dakle, Teorija okvira usredotočena je na (i) pojmovnu organizaciju temeljenu na okvirima, tj. fenomenima, događajima ili postupcima određene domene; (ii) višedimenzionalnu narav terminoloških jedinica, uzimajući u obzir i hijerarhijske i nehijerarhijske odnose; (iii) izdvajanje semantičkih i sintaktičkih informacija korištenjem višejezičnih korpusa i rječnika. Jedna od temeljnih postavki ovakvog pristupa jest da je struktura stručnih domena temeljena na događajima koji se odvijaju u njima te u skladu s time i odražavaju na njihovu strukturu. Iz toga proizlazi da svako područje znanja imaju svoj obrazac događaja, fenomena ili postupaka (*event template*). Prema tome, prototipni događaj domene (određenog područja znanja) ustrojava najtemeljnije kategorije domene, pružajući obrazac primjenjiv na sve razine ustrojbe informacija. Drugim riječima, uspostavlja okvir za organizaciju još specifičnijih pojmova. Pojedini pojmovi unutar svake kategorije organizirani su u mrežu unutar koje su povezani i hijerarhijskim i nehijerarhijskim odnosima, odnosno smješteni u sheme poput vršitelja radnje/uzročnika procesa (agensa), trpitelja radnje (pacijense), rezultata procesa, itd. Prema tome sheme su poddomene, tj. obrasci događaja, fenomena ili procesa s prototipnim skupom pojmovnih odnosa. Na taj način dobivaju se terminološke definicije kao umanjeni prikazi znanja ili okviri. Definicije se temelje na podacima iz korpusa, koji ujedno pružaju najvažnije i najpotpunije podatke o paradigmatskim i sintagmatskim odnosima stručnih naziva. Pojmovni sustavi izgrađuju se s pomoću dviju metoda: takozvanom metodom „top-down“, odnosno metodom „bottom-up“. Metodom „top-down“ informacije se prikupljaju iz stručnih rječnika ili drugih sličnih izvora uz pomoć stručnjaka iz određenog područja, dok metoda „bottom-up“ podrazumijeva izdvajanje informacija iz višejezičnih korpusa tekstova iz određene stručne domene.

S obzirom da je kao polazište za analizu u ovome radu poslužio *Englesko-hrvatski enciklopedijski brodstrojarski rječnik*, na čijoj su izradi sudjelovali i autori ovoga rada, valja napomenuti da su postupci prilikom izrade ovoga rječnika bili temeljeni na kognitivnom pristupu, tj. postavkama Sociokognitivnog pristupa terminologiji te postavkama Teorije okvira pa će se stoga i u analizi leksikografskih prikaza samostalni glagola, frazalnih glagola te glagolskih kolokacija i sintagmi pokušati prikazati prednosti takvoga pristupa. Prvenstveno se u ovom slučaju to odnosi na deskriptivni te semaziološki pristup nazivlju, uzimanje u obzir i sintagmatskih i paradigmatskih odnosa te primjenu „top-down“ i „bottom-up“ metode izgradnje pojmovnog sustava, pri čemu su se relevantni podaci i rječnička građa prikupljali iz višejezičnih korpusa iz stručne domene brodstrojarsstva te ostalih slič-

nih rječnika i izvora te uz pomoć stručnjaka. Ovakav korpusni pristup pruža najpotpunije podatke o paradigmatiskim i sintagmatskim odnosima terminoloških jedinica, što se pokazalo osobito korisnim pri opisu i oprimjerenju frazalnih glagola, kolokacija i ostalih višerječnih terminoloških jedinica koje sadrže glagole.

4. Kratki pregled leksikografske obrade glagola u odabranim rječnicima

Dio rada koji slijedi ograničit će se samo na kratak opis rječničkih članaka u prethodno spomenutim rječnicima koji prema leksikografskim pravilima mogu sadržavati glagole. S obzirom da se radi o rječnicima čiji rječnički članci imaju strukturu grozda, glagole možemo naći kao samostalne (npr. *adjust*, *tighten*), uz koje se ponekad svrstavaju kolokacije glagol + imenica (baza) (npr. *break/~ground*, *cut/~the sail*), ali i frazalni glagoli (npr. *set out*, *drop off*). Isto tako neki autori svrstavaju kolokacije glagol + imenica (baza) uz imenice kao leksičke jedinice (npr. *valve/isolate the~*, *generator/lock the~*). Sintagme (npr. *The valve sticks*, *The engine fails to start*) učestalije dolaze uz imenice kao leksičke jedinice, ali ih neki autori svrstavaju uz glagole.

U sljedećim odlomcima o svakom od rječnika koji su poslužili za analizu u ovome radu navedeni su osnovni podaci o leksikografskoj obradi glagola uz odgovarajuće primjere. Prilikom opisa rječnika korišteni su njihovi puni naslovi, dok su u zagradama ponuđene kratice koje će se dalje koristiti u tekstu. Uz kratice rječnika nalazi se i brojka u zagradi koja predstavlja broj natuknica u rječniku. U slučaju kada se u jednom tomu nalazi dvosmjerni rječnik (npr. englesko-talijanski i talijansko-engleski), broj natuknica odnosi se samo na odgovarajuću polovicu obujma. Također valja napomenuti da niti u jednom, osim u Englesko-hrvatskom enciklopedijskom brodstrojarskom rječniku, ne postoji egzaktan podatak o broju natuknica te su stoga one pobrojane i aproksimirane (\approx) postupkom izračuna aritmetičke sredine na uzorku od deset stranica svakog pojedinog rječnika.

4.1. Englesko-hrvatski enciklopedijski brodstrojarski rječnik (2013) (dalje u tekstu *EHEBR*) (34.077 natuknica)

Glagolski rječnički članak sadrži izgovor, gramatičku oznaku tranzitivnosti (*vt* ili *vi*) i obročana značenja. U glagolske rječničke članke svrstani su isključivo frazalni glagoli popraćeni primjerima na engleskom i prijevodima na hrvatskom jeziku. Kolokacije glagol + imenica (baza) (npr. *nut/fasten the ~*, *bolt/pin the ~*) svrstane

su pod imenicu. Radi preglednosti, ispred frazalnih glagola nalazi se simbol Δ . Svi frazalni glagoli popraćeni su primjerima koji kontekstualiziraju uporabu frazalnog glagola i prijevodima primjera. Frazeološki izrazi (obilježeni simbolom \diamond) smješteni su na kraj imeničke natuknice ili višerječnog leksema (npr. *bearing/The bearing runs hot* 'ležaj se zagrijava', *exhaust valve/The exhaust valve is jamming* 'ispušni ventil zapinje'). Primjeri rječničkog članka slijede u nastavku.

(1a)

cylinder head glava cilindra, cilindarska glava, glava motora, kućište cilindra (o kompresoru zraka) Δ **damage the** ~ oštetiti glavu cilindra • *The cylinder head is severely damaged by a deep bolt-hole crack* glava cilindra ozbiljno je oštećena dubokom pukotinom na provrtu svornjaka

(1b)

drain² [dreIn] vt/i ispustiti, odvoditi (tekućinu), odvodniti, drenirati, isušiti (kalljužu), isprazniti, otjecati = BLEED (3) • **Drain** as much cooling water as necessary to empty the valve ispustiti što je moguće više rashladne vode da bi se ispraznio ventil • ~ **away** odvoditi, ispustiti = DRAIN OFF • *The dirty oil scraped off by the scraper ring is drained away through a return pipe* prljavo ulje koje ostruže stružni prsten odvodi se kroz povratni vod | Δ ~ **down** isprazniti • *It is necessary to drain down the system into clean containers* sustav je potrebno isprazniti u čiste spremnike

4.2. Hrvatsko engleski rječnik Pomorskog nazivlja (2005) (dalje u tekstu HERPN) (\approx 9.548 natuknica)

Različita značenja osnovnih glagola obrojčana su i pojašnjena odrednicama. Kolokacije glagol + imenica (baza) nalaze se uz imenice (kao u primjeru 2(a)), ali i uz glagole (npr. 'prekinuti/ ~ brodski ugovor' *cancel a charter*, '~ strujni krug' *cut a circuit*), kao u primjeru 2(b). Rječnik nema frazeoloških izraza. Isto tako nema ni gramatičkih oznaka (*v*, *vt*, *vi*) uz glagole ni različitih oblika nepravilnih glagola.

2(a)

kotao boiler, kettle

...

ložiti ~ get up steam

potpaliti ~ bring the boiler into action, fire up a boiler

2(b)

postaviti 1. (*smjestiti*) place, locate, install 2. (*montirati*) mount, set, provide 3. (*ugraditi*) fit

~ **antene** position the antennae

~ **jarbole** position the mast

~ **mrežu** set a net

~ **navigacijske oznake** erect beacons

~ **prodornu pojavu na mjesto prodora vode** (*zapušivati*) fother

4.3. English-Croatian or Serbian-English Dictionary of Naval Architecture Mechanical Engineering and Nuclear Engineering Terms (1987) (*dalje u tekstu ECDNANE*) (≈ 8.965 *natuknica*)

Glagolski rječnički članak sadrži samo značenje ili značenja koja su međusobno odvojena zarezom bez obzira na međusobnu semantičku različitost. Primjerice: *draw* (*drew, drawn*) 'crtati', 'gaziti' (za brod), 'izvlačiti' (žicu), 'uvlačiti', 'sisati' (zrak). Značenje je pojašnjeno odrednicom. Frazalni glagoli nalaze se u samostalnim natuknicama (npr. *blow out* nije pod natuknicom *blow*). Kolokacije glagol + imenica (baza) također su uvrštene kao samostalne natuknice (npr. *carry out calculations*). Ponekad nema osnovnih glagola, ali ima frazalnih. Npr. glagol *go* ne postoji, ali zato kao samostalne natuknice stoje *go ahead* i *go astern*. Gramatičke oznake nema. Kada je glagol nepravilan, navedena su mu sva tri oblika.

3(a)

drain off iscijediti, ispustiti (npr. ulje iz kartera - to drain off the sump)

3(b)

move off the centreline pomaknuti (se) od simetrale broda

3(c)

produce proizvoditi

4.4. Hrvatsko-njemački tehnički rječnik, 2. dio (1970) (*dalje u tekstu HNJTR*) (≈ 52.467 *natuknica*)

Različita značenja osnovnih glagola nisu obrojčana, već samo odvojena zarezima i pojašnjena odrednicama. Uz pojedine odrednice stavljena je i naznaka registra. Nema gramatičkih oznaka (*v, vt, vi*) uz glagole. Kolokacije glagol + imenica (baza) uvrštene su uz osnovni glagol.

(4)

brusiti [obrađivati plohu] schleifen, abschleifen, abziehen, - [oštriti] schleifen, schärfen, wetzen, abziehen; - **plosno**/planschleifen; - **sirkom**/schmirgeln

4.5. Technical Dictionary English-Italian, Italian-English (2004) (*dalje u tekstu TDEIIE*) (≈ 23.069 natuknica)

Glagolski članak sadrži osnovna značenja glagola koja su sva osim prvoga obrojčana. Kada je glagol nepravilan, navedena su mu sva tri oblika. Uz glagole su navedene odrednice (npr. *blow (to force air)*) i registar (npr. *blow moorings* (naut.)). Osnovna značenja glagola, kolokacije glagol + imenica (baza) i frazalni glagoli nemaju ispred sebe posebnu oznaku, što inače izvrstan i bogat rječnik čini donekle nepreglednim i nespretnim za uporabu.

(5)

block (to) (chem) rendere inattivo. **2.** ~ to obstruct (as a pipe) (gen.) bloccare, ostruire. **3.** ~ (an airplane) mettere in tacchi. **4.** ~ down (sheet metal in a die) (mech.) obligare la lamiera nello stampo. **5.** ~ out (to plan in broad lines) (gen.) fare uno schema di massima

4.6. Grande dizionario di marina (1970) (*dalje u tekstu GDM*) (≈ 15.959 natuknica)

Glagolski članak sadrži izgovor i gramatičku oznaku (*vt* ili *vi*). Osnovna značenja glagola obrojčana su. Kada je glagol nepravilan, navedena su mu sva tri oblika. Uz glagole navedene su i odrednice i registar. Osnovna značenja glagola, kolokacije glagol + imenica (baza) i frazalni glagoli nemaju ispred sebe posebnu oznaku. Uz svako značenje glagola uvrštene su kolokacije glagol + imenica (baza) i frazalni glagoli. Upravo ova zadnja značajka čini ovaj rječnik vrlo vrijednim.

(6)

engine macchina motrice, motore **to attend the** ~ condurre la macchina **to switch off the** ~ spegnere il motore ...

4.7. An English-Chinese Maritime Dictionary (2002) (*dalje u tekstu ECMD*) (2033) (*≈ 63.872 natuknica*)

Ovo je najobimniji od svih rječnika analiziranih u ovome radu. Glagolski članak sadrži obrojčana značenja, ima gramatičku oznaku (*vt.* ili *vi*) i izgovor. Sustav obrojčavanja nije sasvim jasan jer autori ne poznaju kineski jezik. Frazalni glagoli (npr. *clear off*) označeni su simbolom ♦. Frazemi (npr. *keep/~sea*, *keep/~way*), koje čine posebnu skupinu u ovom rječniku označeni su simbolom ▲. Kolokacije glagol + imenica (baza) svrstane su uz nosivu imenicu (npr. *fuel/add~*) kao i frazalni glagoli (npr. *fuel/~up*).

7(a)

follow ['fɒləʊ] vt/vi 跟隨 ; 跟著 ... ♦ ... ~ **up**
 追查...的更多情況 ; 對...採取進一步行動 ...

4.8. Dictionary for Marine Technology, Part 2, English-German (1987) (*dalje u tekstu EGDMT*) (*≈ 37.800 natuknica*)

Glagolski članak nema ni gramatičku oznaku (*vt* ili *vi*) ni izgovor. Kada je glagol nepravilan, ponekad se navode njegovi oblici (npr. *break*), a ponekad ih nema (npr. *bring*). Uz glagol se nalazi odrednica. Pod istom natuknicom nalaze se i imenice i glagoli, ali dakako samo kada je riječ o homografima (npr. *check* 'provjera', *to check* 'provjeriti'). Glagoli ispred imaju *to*, ali nisu označeni posebnim simbolom. Osnovna značenja odvojena su simbolom (;). Glagoli se nižu abecednim redom i nisu odvojeni simbolima, i to najprije frazalni glagoli, a zatim i kolokacije glagol + imenica (baza) (npr. *break/to ~ surface*, *blow/ to ~ tanks*). Uz značenja nalaze se i odrednice u zagradama. Kolokacije glagol + imenica (baza) svrstane su uz nosivi glagol.

(8a)

drop Tropfen m; Fallen n; Herabfallen ...

(8b)

to drop tropfen, tröpfeln, fallen, fallen lassen; sinken, mar.: hinter sich lassen; aus der sick ferlieren ... (~ anchor) den Ancher fallen lassen; ankern; (~ astern) achteraus sacken; durch Fahrtveminderung, zurück bleiben; (~ away) allmählich abtröpfeln; (~ back; behind) abfallen; zurückfallen

4.9. An English-Polish Marine Engineering Dictionary (*dalje u tekstu EPMED*) (*≈ 19.712 natuknica*)

Ovo je netipičan rječnik u odnosu na druge jer rječnički članci nemaju strukturu grozdova, već su ustrojeni linearno. Ipak, kako je jedini brodstojarski rječnik, pored ishodišnog enciklopedijskog brodstrojarskog rječnika, navodimo ga isključivo zbog obrade samostalnih i frazalnih glagola, koji su inače predmet usporebe u Tablici 1, koja slijedi u sljedećem poglavlju.

Glagolski članak sadrži samo značenje ili značenja koja su međusobno odvojena zarezom kada je riječ o bliskoznačnicama ili točka-zarezom kada je riječ o različim značenjima. Značenje je pojašnjeno odrednicom. Frazalni glagoli (npr. *blow off*, *blow through*) nalaze se u samostalnim natuknicama. Kolokacije glagol + imenica (baza) (npr. *break up a ship*) također se obrađuju kao samostalne natuknice, no vrlo su rijetke.

(9a)

stop /stop/zatrzymać (np. silnik glovni); zatkać, zaśliepiać; uszczeleniać ...

(9b)

stop a leak zatrzymać, przeciek, usunąć, nieszczelność

5. Detaljna analiza leksikografske obrade glagola u odabranim rječnicima

Nakon uvodnih razmatranja i općih opisa obrade glagolskih natuknica u odabranim rječnicima, slijedi središnji dio rada u kojem je prikazana detaljna analiza leksikografske obrade glagola u prethodno navedenim tehničkim, pomorskim, brodstrojarskim i morsko-tehnološkim rječnicima koja uključuje sljedeće strukture:

- samostalne i frazalne glagole (Tablica 1),
- kolokacije glagol + imenica (baza) (Tablica 2),
- sintagme (Tablica 4).

Cilj analize utvrditi je različite pristupe leksikografskoj obradi glagola u tehničkim rječnicima te oblikovati prijedlog koji leksikografima može olakšati budući rad.

5.1. Samostalni i frazalni glagoli

S obzirom na položaj engleskoga jezika i činjenicu da obiluje frazalnim glagolima, literatura koja se bavi frazalnim glagolima uglavnom se temelji na analizi engles-

koga jezika. Mnoštvo frazalnih glagola u engleskome jeziku te njihova sintaktička i značenjska složenost oduvijek su predstavljali kamen spoticanja neizvornim govornicima prilikom usvajanja engleskog jezika. Smatra se da je upravo ispravno prepoznavanje te korištenje frazalnih glagola pokazatelj visoke razine vladanja engleskim jezikom bliske izvornom govorniku. No, ne postoji univerzalna metoda usvajanja njihove primjene i konteksta u kojima se javljaju, kao ni ustaljeni način na koji utvrđujemo njihovo značenje. Upravo bi zato valjalo posvetiti više pažnje odgovarajućem leksikografskom opisu frazalnih glagola u rječnicima namijenjenim onima koji uče engleski jezik (ili bilo koji drugi jezik bogat frazalnim glagolima) kao strani jezik i to posebice u slučaju stručnih rječnika. Stein (2002: 77) napominje da su frazalni glagoli jedne od leksičkih jedinica koje leksikografima zadaju značajne poteškoće prilikom izrade rječnika jer zapravo ne znaju gdje ih smjestiti. Stein (ibid) također u svom radu spominje nekolicinu jednojezičnih rječnika engleskog jezika namijenjenu stranim korisnicima te primjećuje da su frazalni glagoli uglavnom obrađeni nejedinstveno. U nekim rječnicima imaju status zasebnih natuknica, u nekima su podnatuknice glavnog glagola, a u nekim rječnicima postoje oba prikaza istovremeno. Stavljajući frazalne glagole u podnatuknice glavnog glagola leksikografi zapravo stavljaju potrebe stranih korisnika jezika na prvo mjesto jer dio koji obično ostaje u pamćenju stranih korisnika jezika i od kojega polaze jest temeljni ili nosivi glagol. Dakle vrlo je vjerojatno da će strani korisnik prvo potražiti jednostavni glagol kada se pokuša prisjetiti određene kombinacije glagol+čestica (*particle*) (Stein 2002: 78). Osim analize prikaza frazalnih glagola u jednojezičnim općim rječnicima engleskoga jezika (primjerice Perdek 2010), analiza prikaza frazalnih glagola u dvojezičnim rječnicima uglavnom se temelji na analizi općih rječnika engleskog jezika u paru s kojim od stranih jezika poput primjerice turskog (Aldahesh 2009) ili estonskog (Veldi 2006), etc. No, prikazi frazalnih glagola i u slučajevima dvojezičnih općih rječnika nisu jedinstveni i prate prikaze iz jednojezičnih općih rječnika engleskoga jezika. Radova na temu prikaza frazalnih glagola u dvojezičnim stručnim rječnicima autori ovoga rada nisu pronašli.

S obzirom da se u ovome radu zastupa kognitivni pristup leksikografskom prikazu, ovdje valja spomenuti da se u stručnim dvojezičnim rječnicima analiziranim u ovome radu frazalni glagoli, osim što se javljaju samostalno i kao podnatuknice glavnih glagola, kao kod gore spomenutih općih jednojezičnih rječnika engleskoga jezika, također svrstavaju ili mogu svrstati i pod nosivu imenicu. Naime, prema postavkama kognitivno utemeljene Teorije okvira, pojmovna organizacija utemeljena je na okvirima, tj. fenomenima, događajima ili postupcima određene domene znanja. Dakle, primjerice ako u domeni znanja o brodstrojarstvu razmotrimo okvir rada brodskog motora, možemo primijetiti da su pojmovi smješteni u sheme poput

vršitelja radnje/uzročnika procesa (agensa), trpitelja radnje (pacijense), rezultata procesa, etc. pa je primjerice frazalni glagol *force down* 'potisnuti prema dolje' u okviru rada broskog motora vezan uz imenicu *piston* 'stap' te oprimjeren rečenicom *The piston is forced down by the gases of combustion* 'ispušni plinovi potiskuju stap prema dolje' pa se tako u EHEBR-u može pronaći i kao podnatuknica glagola *force*, ali i kao podnatuknica imenice *piston*, tj. kao dio kolokacije kojoj je baza imenica *piston*. Ovakav prikaz možda nije čest u općim jednojezičnim rječnicima engleskog jezika za strane korisnike, ali čini se izrazito korisnim prikazom za stručne dvojezične rječnike, gdje postoji velika vjerojatnost da će prilikom primjerice opisa rada stapa broskog motora na engleskome jeziku, strani korisnik (student, stručnjak, prevoditelj i sl.) pokušati pristupiti glagolima koji opisuju radnje vezane uz 'stap' upravo preko njegove rječničke natuknice, a ne nužno putem glagola *force*. Ovdje valja spomenuti da bi u ovakvim slučajevima bilo izrazito korisno omogućiti višestruki rječnički pristup (bilo putem nosive imenice ili glagola) frazalnim glagolima, iako to nije uvijek moguće zbog prostornih ograničenja tiskanih rječnika. No takav pristup na ovaj način semantički umreženim jezičnim jedinicama mogao bi dobro funkcionirati u interaktivnom elektroničkom rječniku.

Prilikom analize dvojezičnih stručnih rječnika u ovome radu, ponajprije je provjeren i analiziran sustav obrade samostalnih i frazalnih glagola u svakom od odabranih rječnika te je kvantificirana njihova čestotnost. U tu svrhu odabrano je petnaest najučestalijih glagola (kako se javljaju u EHEBR-u, koji u radu služi kao referentna točka) te su pobrojana njihova značenja. Nakon toga kvantificirani su i njihova pripadajuća frazalni glagoli. Pretpostavka koja je prethodila analizi bila je da je učestalost frazalnih glagola u jeziku tehnike iznimno velika i važna. Rezultati analize pokazali su da neki od tih glagola:

- u cijelosti mijenjaju značenje u odnosu na osnovni glagol (npr. *put* = 'staviti', 'postaviti', 'položiti', 'metnuti u', dok *put into* u jednom značenju može biti 'puniti (o električnoj struji)', kao u primjeru *When the battery is charged, electrical power is put into it* 'kad je akumulator uključen na izvor napajanja, on se puni strujom').
- sužavaju značenje osnovnog glagola (npr. *force* = 'utisnuti', 'pritisnuti', 'potisnuti', 'utjerati pod pritiskom', dok je *force down* 'potisnuti prema dolje', kao u primjeru *The piston is forced down by the gases of combustion* 'ispušni plinovi potiskuju stap prema dolje').
- tek pojačavaju značenje osnovnog glagola (npr. *slow* = 'usporiti', 'smanjiti brzinu', dok *slow down* znači potpuno istu stvar, kao u primjeru *When the fuel*

supply is shut off, the engine quickly slows down 'kad se prekine dovod goriva, motor naglo uspori').

Ovakvi rezultati uklapaju se u sociokognitivni pristup opisu nazivlja. Naime, kao što je prethodno spomenuto, ljudi organiziraju entitete u niz kategorija s prototipom koji predstavlja obilježja najtipičnija za članove pojedine kategorije. Posljedično, entiteti unutar kategorije definiraju se na temelju razlika i sličnosti koje iskazuju u odnosu na prototip. Dakle, prototipne kategorije prikazuju se kao koncentrični krugovi unutar kojih su pojmovi smješteni bliže ili dalje od središnjeg pojma, tj. prototipa, što se odražava i u jeziku. Naravno, ovakve postavke prvenstveno se odnose na opis naziva, dakle prije svega imenica ili imenskih fraza, međutim čini se da bi se ovakav pristup mogao primijeniti i na frazalne glagole jer čestice (tj. prijedlozi ili prilozii) dodane glavnim glagolima sužuju, pojačavaju ili mijenjaju njihovo značenje, pri čemu ih smještaju bliže ili dalje u odnosu na prototipno značenje temeljnog glagola. Dakle, jedan od leksikografskih prijedloga za prikaz frazalnih glagola mogao bi biti da se uključe kao podnatuknice temeljnog glagola te, što je posebice važno kod stručnih rječnika, kao podnatuknice u kolokacijama s nosivom imenicom kao glavnom natuknicom, prema postavkama Teorije okvira.

Tablica 1: Samostalni i frazalni glagoli

Glagol	EHEBR		ECDNANE		TDEIIE		GDM		ECMD		EGDMT		EPMED	
Broj značenja pojedinog glagola i broj frazalnih glagola														
blow	2	17	1	1	7	17	6	24	22	9	12	10	1	6
break	4	7	1	0	7	9	8	29	28	20	6	11	1	2
bring	1	8	0	1	1	3	4	1	10	24	3	5	3	3
build	1	4	1	0	0	1	2	2	7	7	0	0	2	1
burn	3	4	0	0	5	2	5	3	18	12	2	5	1	1
carry	6	10	2	0	2	5	3	5	12	17	2	7	0	3
come	2	9	0	0	0	6	0	6	20	15	1	26	1	3
drain	1	7	0	1	2	0	3	0	10	0	10	3	1	0
draw	4	9	5	0	14	4	14	6	25	19	15	13	2	2
go	4	7	0	2	1	10	1	12	32	41	7	7	3	0
keep	1	9	1	0	2	2	3	12	26	25	8	7	3	3
lead	3	8	0	0	0	3	4	0	18	10	11	10	2	0
put	1	8	0	0	3	10	2	19	16	35	2	18	3	6
set	3	7	0	1	16	7	16	22	32	26	21	8	1	1
take	3	11	0	0	3	10	3	11	43	17	15	7	3	8
Ukupno	154		17		152		224		590		140		66	

Iz Tablice 1. vidljivi su podaci o zastupljenosti petnaest samostalnih i učestalih glagola (lijevi stupac) i pripadajućih frazalnih glagola (desni stupac) u 7 dvojezičnih rječnika. Prazni stupci u tablici s oznakama predstavljaju rječnike kojima je polazni jezik hrvatski (HERPN* i HNJTR**) pa se stoga frazalni glagoli ne mogu identificirati. Broj značenja važan je podatak jer je on u neposrednom odnosu s brojem frazalnih glagola. Naime, što je više značenja, to je i mogućnost frazalnih glagola veća.

Na osnovi numeričkih podataka razvidno je da većina rječnika ima dobru zastupljenost samostalnih i frazalnih glagola. Jedina iznimka je ECDNANE, koji iz leksikografske obrade pretežito ispušta samostalne, ali i frazalne glagole. EPMED ima nešto manju zastupljenost frazalnih glagola u odnosu na EHEBR. Visoka zastupljenost analiziranih kategorija prisutna je kod TDEIIE i GDM, dok je na samom vrhu ECMD¹. Ovi podaci očekivani su jer se radi o rječnicima koji pokrivaju šira područja od brodstrojarstva. Također, leksikografski se čini neprihvatljivim da postoje frazalni glagoli bez navedenih osnovnih glagola (npr. TDEIIE: *drain*; GDM: *come*).

Sustavnom analizom frazalnih glagola u dvojezičnim tehničkim rječnicima ustanovljeno je da se u raznim rječnicima nalaze na trima različitim mjestima i to kao samostalne natuknice, uz nosivi glagol, ali i uz nosive imenice. Primjeri uporabe javljaju se samo u EHEBR-u, no prema kognitivnom pristupu uključivanje primjera uz frazalne glagole daje potpuniju sliku o tome kako se leksička jedinica poima i upotrebljava u stranome jeziku (u ovom slučaju engleskome) pa bi ih valjalo što je moguće više uključivati u buduće leksikografske jednojezične ili dvojezične opise stručnog nazivlja.

5.2. Kolokacije glagol + imenica (baza)

Posljednjih nekoliko desetljeća, posebice zahvaljujući razvoju računalne lingvistike, značajno se povećao interes za istraživanje kolokacija. Jezikoslovci su postali svjesni koliko proučavanje kolokacija može pridonijeti razumijevanju značenja i jezične uporabe u različitim jezicima i olakšati učenje stranog jezika. Leksikološka i leksikografska istraživanja upućuju na to da poimanje temeljne leksikografske natuknice treba obuhvaćati ne samo jednočlane unose, već i leksičke jedinice koje se sastoje od više „tipografskih jedinica“ (Svensén 1993). Jedan od klasičnih proble-

¹ Brojke u stupcu za rječnik ECMD predstavljaju zbroj značenja označenih brojevima, iako iz nekih primjera uz brojke proizlazi da su u tu skupinu uključeni i neki frazalni glagoli. Stoga broj osnovnih značenja glagola u ovom rječniku valja uzeti s dozom opreza.

ma u rječničkoj strukturi upravo su mjesta na kojima se nalaze višerječne leksičke jedinice te strategije koje korisnici upotrebljavaju kako bi ih u rječniku pronašli (Svensén 2009). Istraživanja također potvrđuju nužnost uključivanja višečlanih leksičkih jedinica u rječnike i to osobito u specijalizirane dvojezične rječnike (Pritchard 2002), o kakvima je riječ u ovome radu. Iako se mnogi terminografi i prevoditelji slažu da su informacije o kolokacijama i ostalim frazeološkim jedinicama od velike važnosti, vrlo je malo stručnih izvora, uključujući stručne rječnike koji ih stvarno i sadrže (L'Homme i Leroyer 2009: 260). Zapravo većina ih zanemaruje opis glagolskih leksičkih jedinica unatoč činjenici da se glagoli smatraju najvažnijom leksičkom i sintaktičkom kategorijom u jeziku (Fellbaum 1990; Hanks 2008) i da ih treba uzeti u obzir u stručnim izvorima.

Međutim sam pojam kolokacije nije ništa novo. Naziv kolokacija potječe iz britanskog kontekstualizma 50-tih godina prošloga stoljeća i to posebice iz radova J. R. Firtha. Iako ne postoji jedinstvena definicija kolokacije, ona se najkraće može opisati kao višečlana leksička jedinica (*multi-word lexical unit*) koja predstavlja prijelaz između slobodne sintagme i frazema (idioma) i čije sastavnice nisu slučajno spojene u cjelinu, ali isto tako nisu ni predodređene, već izražavaju vjerojatnost supojavljivanja veću od pukog slučaja. (Jackson 1996: 96). Jednostavnije rečeno, pojavljivanje jedne riječi do određene mjere predviđa ili podrazumijeva pojavljivanje druge riječi, barem u percepciji govornika/slušatelja ili pisca/čitatelja ako ne i u samom pisanom tekstu ili govornom diskursu. David Crystal promatra lekseme prema tome u kakvom su odnosu u modelu leksičke strukture koji se sastoji od dviju dimenzija, sintagmatske i paradigmatske (De Saussure 1916) i ovakve predvidljivosti supojavljivanja pronalazi na horizontalnoj (sintagmatskoj) osi te ih naziva kolokacijama ili selekcijskim restrikcijama (Crystal 1997: 160), dok Susan Hunston (2002: 68) kolokaciju poima kao tendenciju jedne riječi da privlači drugu riječ.

Iako nemaju jedinstvene definicije, kolokacije ipak imaju nekoliko zajedničkih obilježja, pri čemu je najznačajnija opetovanost, zatim nepovratnost te određen stupanj leksikalizacije i stabilnosti (Pritchard 2002). Za razliku od frazema, čija značenja nije moguće izvesti iz pojedinih značenja njihovih sastavnica, svaki od članova u kolokacijama zadržava svoje izvorno značenje (iako članovi kolokacije mogu imati utjecaj na međusobna značenja).

Uz neusustavljenost naziva i definiranja pojma kolokacija u lingvističkoj je literaturi razvidna i neusustavljenost naziva za sastavnice koje tvore kolokaciju. Podjela kolokacije na njezine sastavnice bitna je i za klasifikaciju strukture kolokacija. U domaćoj literaturi izostaje sustavni prikaz strukture kolokacija koje su moguće u hrvatskome jeziku. Prema istraživanjima inozemnih autora, struktura se kolokacij-

skih sveza može odrediti prema gramatičkoj strukturi ili prema vrsti riječi kojoj pripada baza. Hausmann (1985: 119) svoju klasifikaciju temelji na prvom kriteriju te razlikuje šest osnovnih struktura. Primijenimo li njegovu podjelu na kolokacije u hrvatskome jeziku, dobit ćemo sljedeće strukture (preuzeto iz Stojić, Murica: 2010: 116):

1. glagol + imenica (baza), npr. tražiti pravdu, donijeti odluku;
2. pridjev + imenica (baza), npr. crno vino, mladi krumpir;
3. imenica (baza) + glagol, npr. telefon zvoniti, pas laje;
4. imenica + imenica (baza), npr. prstohvat soli, šalica kave;
5. prilog + pridjev (baza), npr. potpuno miran, smrtno ranjen;
6. prilog + glagol (baza), npr. ispravno postupiti, oštro kritizirati;

Nadalje, temeljne kolokacije moguće je proširiti u složene kolokacije dodavanjem drugih sastavnica koje određuju značenje dijelova kolokacije.

Druga općeprihvaćena podjela kolokacija jest Bensonova (1985), a temelji se na vrsti riječi koja dominira u kolokacijskoj svezi. Primjenom njegove klasifikacije kolokacija na hrvatski jezik, dobivaju se četiri osnovne strukture (preuzeto iz Stojić, Murica 2010: 117):

1. imenička kolokacija, npr. *oštra zima, trulo voće, prstohvat soli*;
2. glagolska kolokacija, npr. *srce kuca, pucketati prstima, biti u zvanju*;
3. pridjevska kolokacija, npr. *neizlječivo bolestan, smrtno ranjen*;
4. priložna kolokacija, npr. *potpuno nebitno, sasvim dovoljno*.

U imeničkoj kolokaciji drugu sastavnicu čini pridjev (čvrsto uvjerenje), glagolski prilog sadašnji (važeće isprave), glagolski pridjev trpni (narezan kruh) ili druga imenica (šalica kave). U glagolskoj kolokaciji druga je sastavnica u pravilu imenica, a valencija glagola određuje oblik imenice s kojom kolocira. S glagolom kolocira i prilog (oštro kritizirati, čvrsto spavati). Pridjevske kolokacije sadrže pridjev (glagolski pridjev trpni) kao bazu, a druga sastavnica može biti prilog (meko kuhano). (Stojić, Murica 2010: 117)

U ovome radu kolokacijske sveze imenuju se i opisuju kombiniranjem klasifikacije prema gramatičkoj strukturi te klasifikacije prema vrsti riječi kojoj pripada baza kolokacije.

U Tablici 2, koja slijedi u nastavku, uspoređene su glagolske kolokacije, tj. kolokacije glagol + imenica u odabranim rječnicima, odnosno kolokacije koje za bazu imaju imenicu, dok im je druga sastavnica glagol (npr. *boiler/foul the* ~ 'onečistiti kotao', *boiler/rebrick the* ~ 'obnoviti vatrostalnu oblogu kotla') te manji broj kolokacija glagol + imenica s prilogom (npr. *boiler/cut the* ~ *out of service* 'isključiti

kotao iz pogona', *engine/leave the ~ running* 'pustiti da motor radi') s neglagolskim kolokacijama. Prvospomenute kolokacije imaju gramatičku strukturu V+N (+). Pod neglagolskim kolokacijama autori podrazumijevaju kolokacije gdje su obje sastavnice imenice (npr. *angle valve*), imeničke, gdje je baza imenica, a sekundarna sastavnica pridjev (npr. *auxiliary pump*) i priložne, gdje je baza imenica, a sekundarna sastavnica prilog (npr. *ahead valve*). Prvi broj u Tablici 2, označen crvenom bojom, prikazuje glagolske kolokacije V+N (+), a drugi ostale kolokacije. Polazni jezik (L1) u 6 rječnika je engleski, dok je u HERPN-u i HNJTR-u polazni jezik hrvatski, a ciljni jezik (L2) engleski, odnosno njemački (EPMED iz ranije navedenih razloga nije korišten u ovom dijelu analize). U svrhu ovoga rada te radi kompatibilnosti podataka u Tablici 2. osnovni izrazi navode se isključivo na engleskom pa tako i oni koji su izvorno na hrvatskom, kao što je to slučaj s HERPN-om i HNJTR-om, pri čemu se na taj način ne narušava kriterij usporedivosti. Radi usporedbe, odabrano je pet učestalih nosivih imenica:

- *valve* u značenju 'ventil'
- *boiler* u značenju 'kotao', 'generator pare'
- *engine* u značenju 'motor', 'stroj'
- *pump* u značenju 'pumpa', 'crpka', 'sisaljka'
- *force* u značenju 'sila'

Tablica 2: Usporedba glagolskih kolokacija V+N (+) i neglagolskih kolokacija u tehničkim rječnicima

Natuknica	EHEBR	HERPN	ECDNA-NE	HNJTR	TDEIIE	GDM	ECMD	EGDMT
valve	30/332	0/128	0/89	0/163	0/151	3/261	0/1.277	0/47
boiler	19/153	2/ 71	0/22	0/ 95	0/ 38	3/123	0/ 136	0/ 8
engine	46/159	0/ 62	0/33	0/124	0/154	2/188	2/ 158	5/ 9
pump	17/207	0/ 63	0/58	0/169	0/ 89	1/151	0/ 151	1/ 1
force	15/123	2/ 48	0/53	0/160	0/ 50	0/ 27	12/ 91	5/13
Ukupno	127/874	4/372	0/255	0/711	0/382	6/750	14/1.815	11/78

Unatoč očekivanjima o podjednakoj prisutnosti kolokacija V+N (+) u rječnicima, ustanovljeno je da se uz imenice tek vrlo rijetko svrstavaju i kolokacijski glagoli, pa je prva brojka osim u EHEBR-u ostala vrlo niskom ili što je češći slučaj ništicom. Osim toga uočen je ogroman nesrazmjer između kolokacija V+N (+) i neglagolskih kolokacija (prvi i drugi broj u svakom stupcu). Posljedica tako velikog broja neglagolskih kolokacija u pojedinim natuknicama rezultira nepreglednošću

rječnika. Stoga bi funkcionalnost rječnika mogla biti znatno veća ako bi umjesto nepreglednih grozdova svaka frekvencijski vrijedna podnatuknica za neglagolsku kolokaciju postala natuknicom. Drugim riječima, linearni sustav sastavljanja rječnika, tj. rječničkih članaka omogućio bi lakšu dostupnost traženom izrazu. Međutim, taj isti sustav ne čini se prikladnim za unos glagolskih kolokacija, frazalnih glagola i sintagmi, a oni su prijeko potrebni u svakom (stručnom) rječniku. Stoga se u zaključku ovog rada predlaže optimalan rječnički oblik za unos spomenutih kategorija.

U stavci *Ukupno* prikazani su omjeri kumulativnih podataka kolokacija V+N (+) i neglagolskih kolokacija u svakom pojedinom rječniku. Dok se u EHEBR-u nalazi uz četiri od ukupno pet nosivih riječi 127 kolokacija V + N (+), ECDNANE, HNJTR, TDEIIE i ECMD uopće ih ne svrstavaju uz imenice. EGDMT ima tek 7 kolokacija V + N (+) uz nosive riječi *engine* (3) i *pump* (4). Ti su izrazi uvršteni na početak rječničkog članka bez ikakve oznake. GDM također uz *engine* (1) i *pump* (3) ima tek četiri kolokacije V + N (+). Međutim, pogrešno bi bilo naprečac zaključiti da ovi inače dobri rječnici uopće nemaju glagolskih kolokacija ove vrste. To je istina samo za ECDNANE, no svi drugi svrstavaju V + N (+) uz glagole (npr. HERPN: 'prekinuti/ ~ brodski ugovor' *cancel a charter*, EGDMT *blow/ to ~ tanks*). Nasuprot takvoj koncepciji autori EHEBR-a opredijelili su se za njihovo svrstavanje uz imenice. Razlog tome leži u ekonomičnosti. Naime, uzmu li se za primjer glagol *cut* i makar samo tri njegova značenja (rezati, prekinuti, isključiti) te uz svako od njih krene navoditi moguće kolokacije, rječnički članak širi se do neslućenog obima, postaje nepregledan i relativno teško dostupan, što je čest slučaj s pojedinim analiziranim rječnicima. Ako se pak glagoli vežu uz nosivu imenicu, kolokacije postaju preglednije i pristupačnije (npr. *valve/ overhaul the ~* 'obaviti remont ventila') pa i rječnik postaje lakši za uporabu. Ovo je osobito važno kod specijaliziranih rječnika ovakve vrste.

S obzirom da su analizirani rječnici različitih obima, autori su također normalizirali rezultate tako što su svakom od rječnika dodijelili indeks prema broju natuknica. Dakle, indeks 1 dodijeljen je ECMD-u, koji ima najveći broj natuknica, dok su drugim rječnicima dodijeljeni indeksi u odnosu na ECMD. Numerički rezultati iz Tablica 1. i 2. normalizirani su u Tablici 3. (stupci E i G). Izračuni su dobiveni prema formulama: $E=CxD$ i $G=CxF$, pri čemu se slovne oznake u formulama odnose na Tablicu 3.

Tablica 3: Normalizirani rezultati iz Tablica 1. i 2.

Oznaka rječnika	Broj natuknica	Index normalizacije rječni- ka	Ukupan broj značenja sa- mostalnih i frazalnih gla- gola prema Tablici 1	Normalizirani rezultati iz stupca D	Broj glagolskih kolokacija prema Tablici 2	Normalizirani rezultati iz stupca F
A	B	C	D	E	F	G
EHEBR	34.077	1,87	154	288	127	237
HERPN	≈ 9.548	6,69	----	---	4	27
ECDNANE	≈ 8.965	7.12	17	121	0	0
HNJTR	≈52.467	1,21	---	---	0	0
GDM	≈15.959	4,00	224	896	6	24
TDEIIE	≈23.069	2,77	152	421	0	0
ECMD	≈63.872	1.00	590	590	14	14
EGDMT	≈37.800	1,69	140	237	11	19
EPMED	≈19.712	3,24	66	214	0	0

Rezultati normaliziranih vrijednosti samostalnih i frazalnih glagola ravnomjerno su raspoređeni te uglavnom odgovaraju izvornim rezultatima izuzevši GDM i TDEIIE, koji u usporedbi s izvornim vrijednostima bilježe najpovoljniji omjer ukupnog broja značenja samostalnih i frazalnih glagola u odnosu na ukupan broj natuknica u rječniku, što pokazuje da je u tim rječnicima obrada ipak preciznija no što to pokazuju izvorni rezultati. Normalizirani rezultati broja glagolskih kolokacija u odnosu na imenske kolokacije te ukupan broj natuknica, pokazuju da su glagolske kolokacije najpreciznije obrađene u EHBR-u, što odgovara izvornim rezultatima. S druge strane zastupljenost kolokacija u HERPN-u i GDM-u pokazala se većom u odnosu na izvorne rezultate pa bi se moglo zaključiti da su HERPN-u i GDM-u glagolske kolokacije obrađene preciznije no što to pokazuju izvorni rezultati te slijede odmah nakon EHBR-a.

Prikaz kolokacija u stručnim rječnicima nejedinstven je i iako se javlja sve veći broj izvora koji uključuju ovakve jezične jedinice i dalje ne postoji konsenzus koje kombinacije bi se trebale uključiti te kako bi ih trebalo klasificirati (Montero i Buendía 2012). No, postoji određen stupanj slaganja u sljedećem (L'Homme 2009: 239):

- kolokacije se svrstavaju pod natuknicu koja je prethodno definirana kao naziv u određenom stručnom području
- ključna ili nosiva riječ obično je imenica ili imenska fraza
- leksičke jedinice koje ulaze u svezu s nazivima mogu biti glagoli, imenice ili pridjevi.

Buendía (2013: 201) zaključuje da bi informacije o kolokacijama u rječničkim natuknicama ili unosima u terminološkim bazama trebale slijediti sljedeće smjernice: i. struktura frazeoloških informacija u natuknicama trebala bi biti teorijski utemeljena, ii. oblik bi trebao biti elektronički bez složenog metajezika, iii. izvor bi trebao uključivati dvojezične/višejezične istoznačnice, iv. korisnicima bi trebala biti ponuđena mogućnost pretraživanja i pristupa kolokacijama na više načina, tj. putem više 'ulaza' (*points of entry*), v. natuknice ne bi smjele sadržavati prekomjerni broj kolokacija, vi. informacije bi valjalo značenjski klasificirati, vii. značenjske i sintaktičke obrasce povezane sa značenjem svake kolokacije valjalo bi popratiti opisom i viii. svaka natuknica trebala bi uključivati primjer uporabe.

5.2.1. Glagolske kolokacije u Englesko-hrvatskom brodstrojarskom enciklopedijskom rječniku (EHBR)

Kako bi dodatno naglasili prednost svrstavanja glagolskih kolokacija uz imenicu kao nosivu riječ, autori u nastavku daju prikaz glagolskih kolokacija za pet najučestalijih nosivih imenica (*valve, boiler, engine, pump* i *force*), kako su prikazane u EHEBR-u.

valve (30)

actuate the ~ 'pokrenuti ventil'; *box up the* ~ 'sastaviti ventil'; *carry the ~s* 'nalaziti se (o ventilima)'; *clean the* ~ 'očistiti ventil'; *clog the* ~ 'začepiti ventil'; *close the* ~ 'zatvoriti ventil'; *control the* ~ 'upravljati ventilom'; *dismantle the* ~ 'rastaviti ventil'; *empty the* ~ 'isprazniti ventil'; *enable the ~ to open* 'omogućiti otvaranje ventila'; *examine the* ~ 'pregledati ventil'; *fasten a ~ to* 'pričvrstiti ventil na'; *fit the* ~ 'postaviti ventil'; *force the ~ to close* 'pritisnuti ventil da se zatvori'; *fracture the* ~ 'razbiti ventil'; *hold the* ~ closed 'držati ventil zatvorenim'; *instal(l) the* ~ 'postaviti ventil'; *isolate the* ~ 'odvojiti ventil'; *load the* ~ 'opteretiti ventil'; *locate the* ~ 'postaviti ventil na mjesto'; *move the ~ in the opening direction* 'okrenuti ventilno kolo u smjeru otvaranja'; *move the ~ to the closing position* 'okrenuti ventilno kolo u smjeru zatvaranja'; *open the* ~ a. 'otvoriti ventil' b. 'rastaviti ventil'; *operate the* ~ 'upravljati ventilom (otvarati i zatvarati)'; *overhaul the* ~ 'obaviti remont ventila';

provide ~s 'nalaziti se (o ventilima)'; *regrind the* ~ 'prebrusiti ventil'; *replace the* ~ 'zamijeniti ventil'; *strip the* ~ 'rastaviti ventil'; *tighten the* ~ *to torque* 'pritegnuti ventil zakretnim momentom'.

boiler (19)

cut the ~ out of service 'isključiti kotao iz pogona'; empty the ~ 'isprazniti kotao'; enter the ~ 'ući u kotao (o napojnoj vodi)'; fit a ~ with 'opremiti kotao'; feed the ~ a. 'napajati kotao' b. 'ložiti kotao'; fill the ~ 'napuniti kotao'; fire up the ~ 'potpaliti kotao'; flash up the ~ →FIRE UP THE BOILER²; foul the ~ 'onečistiti kotao'; keep the ~ clean 'održavati kotao čistim'; leave the ~ 'izlaziti iz kotla'; operate the ~ 'održavati kotao u pogonu'; pressure-test a ~ 'tlačno ispitati kotao'; protect the ~ 'zaštititi kotao'; put the ~ on load 'opteretiti kotao'; rebrick the ~ 'obnoviti vatrostanu oblogu kotla'; reignite the ~ 'ponovno potpaliti kotao'; scale a ~ 'skinuti kamenac sa stijenki kotla'; shut down the ~ 'pogasiti kotao'

engine (46)

accelerate the ~ 'ubrzati rad motora'; *adjust the* ~ 'prilagoditi motor'; *brake the* ~ 'zaustaviti motor'; *build the* ~ 'graditi motor'; *connect the* ~ *to* 'spojiti motor na'; *damage the* ~ 'oštetiti motor'; *employ an* ~ 'koristiti motor'; *equip the* ~ *with* 'opremiti motor s'; *erect the* ~ 'ugraditi motor'; *expose the* ~ *to* 'podvrgnuti motor (čemu)'; *fire the* ~ 'paliti motor'; *get the* ~ *running* 'staviti motor u pogon'; *have the* ~s *aft* 'imati motore na krmi'; *idle the* ~ 'staviti motor u prazan hod'; *instal(l) the* ~ 'ugraditi motor'; *keep the* ~ *running* 'držati motor u pogonu'; *leave the* ~ 'izlaziti iz motora (o rashladnoj vodi)'; *leave the* ~ *running* 'pustiti da motor radi'; *load suddenly an* ~ naglo 'opteretiti motor'; *lock the* ~ 'blokirati motor'; *manufacture the* ~ 'konstruirati motor'; *monitor the* ~ 'nadzirati motor'; *operate the* ~ a. 'raditi (o motoru)' b. 'upravljati motorom'; *overhaul the* ~ 'obaviti remont motora'; *overload the* ~ 'preopteretiti motor'; *prepare the* ~ 'pripremiti motor'; *prime the* ~ 'predpodmazivati motor'; *put the* ~ *back in service* 'ponovno staviti stroj u pogon'; *realign the* ~ 'ponovno centrirati motor'; *replace the* ~ 'zamijeniti motor' *re-start the* ~ 'ponovno uputiti motor'; *reverse the* ~ 'prekrenuti motor'; *rock the* ~ 'zanjihati motor'; *run the* ~ 'raditi (o motoru)'; *shut the* ~ 'obustaviti rad stroja'; *shut down the* ~ 'isključiti motor iz pogona'; *shut off one's* ~ 'zaustaviti motor'; *slow down the* ~ 'usporiti rad motora'; *speed up the* ~ 'ubrzati motor'; *start the* ~ 'uputiti motor'; *stop the* ~ 'zaustaviti motor'; *test the* ~ 'isprobati motor' →TRY THE ENGINE; *treat the* ~ 'pripremiti motor'; *turn the* ~ 'okrenuti motor'; *turn the* ~ *in the astern direction*

² U rječničkoj natuknici velikim slovima označeni su sinonimi.

'prekrenuti motor'; *warm up the ~ 'zagrijati motor' → WARM THE ENGINE THROUGH; warm the ~ through → WARM UP THE ENGINE*

pump (17)

arrange the ~s 'poredati pumpe'; change over the ~ 'prebaciti pumpu (na rad s drugim gorivom)'; declutch the ~ 'isključiti pumpu'; dismantle the ~ 'rastaviti pumpu'; drive a ~ 'pogoniti pumpu'; fill the ~ → PRIME THE PUMP; flood the ~ → PRIME THE PUMP; inspect the ~ 'pregledati pumpu'; locate the ~s 'upoznati se s položajima (o pumpama)'; overhaul the ~ 'obaviti remont pumpe'; place the ~s 'smjestiti pumpe'; prime the ~ 'napuniti pumpu tekućinom (centrifugalnu, prije pokretanja) → FILL THE PUMP, FLOOD THE PUMP; reassemble the ~ 'ponovno sastaviti'; regrease the ~ 'ponovno podmazati'; require a ~ 'biti potreban (o pumpi)'; start up the ~ 'uključiti pumpu'; turn the ~ 'okrenuti pumpu (o kormilarskom uređaju)'

force (15)

apply the ~ to 'djelovati silom na' → EXERT (THE) FORCE; carry the ~s → TRANSMIT THE FORCES; conduct the ~s → TRANSMIT THE FORCES; create a ~ 'stvoriti silu'; exceed the ~ 'nadjačati silu'; exert ~ → APPLY (THE) FORCE; generate ~ 'stvarati silu' → PRODUCE FORCE; overcome the ~ 'nadjačati silu'; produce ~ → GENERATE FORCE; provide the ~ 'osigurati silu'; resist the ~ → WITHSTAND THE FORCE; result in a ~ 'rezultirati silom'; retain the ~ 'zadržati silu'; transmit the ~s 'prenositi sile' → CARRY THE FORCES, CONDUCT THE FORCES, TRANSFER THE FORCES; withstand the ~ 'izdržati silu' → RESIST THE FORCE.

5.3. Sintagme s glagolom

U ovome radu analiza se zapravo kreće od leksikografske obrade samostalnih glagola prema višerječnim leksičkim jedinicama koje uključuju glagol (frazalnim glagolima, kolokacijama i sintagmama) pa bi valjalo ukratko spomenuti pojam frazeologije i zapravo naglasiti kako je podjela frazeoloških jedinica kako je u ovome radu predstavljena samo jedan od načina poimanja ovakvih leksičkih jedinica koji se činio najprikladnijim i prilikom sastavljanja EHEBR-a i prilikom analize obrade ovakvih jedinica u drugim srodnim rječnicima. Naime, frazeologija je usmjerena na fraze ili sintagme koje se definiraju kao „višerječni izrazi do razine rečenice“ (Pawley 2001: 22). Međutim, ne postoji jedinstveni način na koji se određuju njihove granice i nazivi (Buendía Castro, Montero Martínez, Faber 2014). Usko poimanje frazeoloških jedinica vidi ih kao fiksne te manje ili više idiomatske sveze dviju ili više riječi koje se pojavljuju zajedno i funkcioniraju kao imenica, glagol,

prilog ili prijedlog (Corpas 2003: 134). Šire poimanje vidi frazeološke jedinice kao sve sveze riječi koje imaju ili pokazuju određeni stupanj stabilnosti i mogu se javiti u rasponu od sintagme do rečenice (Hausmann 1985; Gläser 1994/95; Heid 2001). Ovakve jedinice višečlane su, često se pojavljuju, govornicima su prepoznatljive i imaju određeni stupanj nepromjenjivosti, tj. ne mogu se sasvim ili uopće sintaktički raščlaniti. Frazeološke jedinice, odnosno sintagme zapravo se mogu promatrati i poimati u kontinuumu ili na ljestvici u rasponu od značenjski transparentnih sveza riječi koje se mogu slobodno kombinirati pa sve do nepromjenjivih i značenjski ne-transparentnih fiksnih frazema (Cowie 1994: 3168–3169), pri čemu se frazem, odnosno idiom najjednostavnije može definirati kao slijed riječi koji je sintaktički i semantički ograničen na način da funkcionira kao samostalna jedinica, tj. cjelina. Značenja pojedinih sastavnica frazema ne mogu se kombinirati kako bismo dobili idiomatsko značenje cjeline (Crystal 2001)³.

Ukratko, osnovne značajke frazema, koje ih razlikuju od kolokacija su sljedeće: idiomatičnost (značenje cjeline frazema ne mora odgovarati značenju pojedinih sastavnica), stabilnost (pojavljivanje uvijek istih ili točno određenih sastavnica pri formiranju frazema), reproduktivnost (pri upotrebi frazemi se ne produciraju nanovo, već se kao “čvrste” sveze pohranjene u mozgu samo reproduciraju) (Stojić, Murica 2010: 114)

Dakle, pod pojmom sintagme o ovome radu podrazumijevaju se sljedeće analizirane strukture koje prema stupnju svoje stabilnosti pokazuju obilježja leksičkih višečlanih jedinica koje bi se u kontinuumu zapravo mogle smjestiti u rasponu između glagolskih kolokacija i frazema, a koje su za potrebe ovoga rada nazvane sintagmama s glagolom:

- imenica + glagol (N + V),
- imenica + glagol + prilog (N + V + Adv),
- imenica + glagol + imenica (N + V + N),
- imenica + glagol + pridjev (N + V + Adj),
- imenica + glagol + prijedlog + imenica (N + V + Prep + N).

Iz pregleda struktura slijedi da su svim sintagmama zajednička prva dva člana, imenica i glagol (N + V). Njihova je zastupljenost u svakoj tehničkoj dokumentaciji iznimno visoka. Posebice su prisutni u uputama održavanju strojeva (Spinčić,

³ Idiom is a sequence of words which is semantically and often syntactically restricted, so that it functions as a single unit. The meanings of the individual words cannot be combined to produce the meaning of the idiomatic expression as a whole. For example, the meanings of go, fly, and kite cannot account for the use of the sentence Go fly a kite! in its sense of Go away or Don't be silly! (Crystal 2001: 155).

Luzer 2008: 215), brojnim izvješćima (Spinčić, Luzer 2008: 220) i tablicama za utvrđivanje kvarova (Spinčić, Luzer 2008: 418). Iz Tablice 4. proizlazi da je ova leksikografska kategorija praktički nepostojeća u drugim rječnicima, a učestala u EHEBR-u, gdje se nalazi na kraju pojedinih rječničkih članaka s oznakom \diamond . Jedinu iznimku čini GDM., u kojemu se nalazi tek po jedna sintagma za pojmove *pump* (*pump/The pump blows la tromba è sventata*) i *engine* (*engine/The engine has a breakdown la macchina ha un guasto*). Unatoč činjenici da sintagmatskih izraza ove vrsta nema u drugim tehničkim rječnicima, bilo bi izrazito korisno u njih ih uvrstiti jer se često upotrebljavaju u izvornim stručnim tekstovima.

Tablica 4: Prikaz glagolskih sintagmi za pet najučestalijih nosivih imenica

Natuknica	EHEBR	HERPN	ECDNANE	HNJTR	TDEIIE	GDM	ECMD	EGDMT
valve	46	0	0	0	0	0	0	0
boiler	2	0	0	0	0	0	0	0
engine	80	0	0	0	0	1	0	0
pump	10	0	0	0	0	1	0	0
force	0	0	0	0	0	0	0	0

Objašnjenja za inače malu zastupljenost frazema, tj. idioma u rječnicima općenito, koje se velikim dijelom može primijeniti i na druge sintagme s različitim stupnjevima stabilnosti i idiomatičnosti, nudi Šipka (2009):

Kako je jedna od dvije osnovne potrebe korisnika rječnika naći tražene informacije što prije, rječnik mora imati ograničen obim (problem je, razumije se, izraženiji u rječnicima manjeg obima). Tako onda frazemi, znatno češće nego druge višerječne lekseme, ostavljaju leksikografa pred dilemom da li uvrstiti sve varijetete ili neke izostaviti da bi se smanjio obim rječnika. (Šipka 2009: 68)

Drugi razlog koji Šipka (2009) navodi za često izostavljanje frazema u rječnicima jest sljedeći:

Po skali vladanja jezikom ILR⁴ upotreba frazema jedna je od karakteristika nivoa 4 i 5, dakle, dobro obrazovanih izvornih govornika (i ispitivači su upravo obučeni da „love” frazeme pri utvrđivanju vladanja jezikom na tim nivoima). Korisnik dvojezičnog rječnika u principu je netko tko je na nivou 3 ili nižem (oni na nivou 4 i 5 koristit će uglavnom jednojezične rječnike, a dvojezični će koristiti samo sporadično, kao npr. profesionalni prevodioci). Mada bi

⁴ The Interagency Language Roundtable scale – skala koja sadrži opise razina vladanja jezikom razvijena od strane odjela za dodjelu stipendija vlade SAD-a.

bilo teško utvrditi direktnu korelaciju, ipak se može reći da je potreba uvrštavanja frazema u dvojezični rječnik nešto niža nego potreba unošenja odgovarajućih drugih višerječnih leksema. (Šipka 2009: 67)

Višerječne leksičke jedinice često se obrađuju zajedno pod pojmom 'idioma' ili 'frazza' (Atkins, Rundell 2008: 253–255). Različiti pristupi korišteni u različitim rječnicima stvaraju problem u pristupu ovakvim jezičnim jedinicama i leksikograf nikad ne može biti siguran na koji način će korisnik pristupiti ovom izazovu (Vrbinc, Vrbinc 2011). U rječnicima su idiomi ili njima po nepromjenjivosti slične sintagme zasebne natuknice, dok su u drugima smještene u podnatuknice jednog od članova od kojih se sastoje. Međutim, kod obiju vrsta leksikografske obrade javljaju se zapravo dva problema. Prvo, ako se sintagme i frazemi uključe u rječnik kao zasebne natuknice, mora postojati jasna granica koja ih odvaja od drugih vrsta višerječnih jedinica i drugo, ako se sintagme i frazemi uključe kao podnatuknice, mora se donijeti odluka koji dio sintagme ili frazema će se uzeti za bazu.

U ovome radu zastupa se stajalište da se sve sintagme u rasponu između glagolskih kolokacija i frazema, a koje pokazuju određen stupanj nepromjenjivosti, frekventnosti i idiomatičnosti, uključe kao podnatuknice nosive imenice.

5.3.1. *Primjeri glagolskih sintagmi u Englesko-hrvatskom brodostrajarskom enciklopedijskom rječniku*

O važnosti uključivanja sintagmi i frazema u tehničke rječnike govore i primjeri iz EHEBR-a koji slijede u nastavku. Na temelju istraživanja relevantnih korpusa tekstova (spomenutih u prethodnom poglavlju), autori smatraju da bi sintagme i frazemi ipak trebali biti zastupljeniji u tehničkim rječnicima nego što je to sada slučaj jer je njihova prisutnost u tehničkim tekstovima značajna.

Primjeri sintagmi i frazema u nastavku svrstani su u skupine prema obilježjima gramatičkih struktura:

(N + V)

(*Valve*) *The valve sticks* 'ventil zapinje'; *The valve beds in* 'sjedište ventila prilagođava se pladnju'; *The valve flatters* 'ventil poskakuje'; *The valve hangs up* 'ventil ostaje visjeti'; *The valve chatters* 'ventil klepeće'; *The valve is hammering/ knocking/ pounding* 'ventil lupa'; (*Engine*) *The engine does not fire* 'motor ne pali'; *The engine overspeeds* 'motor prekoračuje dopušteni broja okretaja'; *The engine is knocking* 'motor lupa'; *The engine is running* 'motor radi'; *The engine smokes* 'motor dimi';

The engine stalls 'motor se guši'; (*Pump*) *The pump has been turned on* 'pumpa je uključena'; *The pump has failed* 'pumpa je zakazala'; *The pump is worked from the main engine* 'pumpu pokreće pogonski motor'; (*Force*) *The force acts* 'sila djeluje'; *The force rotates* 'sila okreće'; *The force balances* 'sila izjednačuje'; *The force directs* 'sila usmjerava'; (*Boiler*) *The boiler operates* 'kotao radi.'

(N + V + Adv)

(*Valve*) *The valve is jammed open/shut* 'ventil zapinje u otvorenom/zatvorenom položaju'; *The valve closes smartly* 'ventil se naglo zatvara'; *The valve leaks badly* 'ventil jako propušta'; *The valve is forced open* 'ventil se otvara uslijed djelovanja tlaka'; (*Engine*) *Put the engine on half (full, slow) speed* 'prebaciti stroj na pola snage (na punu snagu, polagano)'; *Put the engine full astern* 'prebaciti stroj krmom svom snagom'; *Start the engine from cold condition* 'uputiti motor iz hladnog stanja'; *The engine is creeping astern* 'motor usporeno radi kod vožnje krmom'; (*Pump*) *The pump is out of service* 'pumpa ne radi'; *The pump is off stroke* 'pumpa ne tlači'

(N + V + Prep + N)

The engine is in operation 'motor radi'; *The boiler is in readiness to supply steam* 'kotao je spreman za proizvodnju pare'; *The engine is running at a prescribed speed* 'motor radi pri propisanom broju okretaja'; *The engine is running at critical speed* 'motor radi pri kritičnom broju okretaja'; *The engine is brought to readiness* 'motor je pripremljen'; *The engine is operated at reduced load* 'motor radi pri smanjenom opterećenju'; *The engine is running in the wrong direction* 'motor radi u krivom smjeru'; *The engine operates on constant pressure* 'motor radi pri stalnom tlaku'; *The pump is worked from the main engine* 'pumpu pokreće porivni motor'; (*Boiler*) *The boiler is brought up to working pressure* 'kotao se dovodi na radni tlak'; *The boiler is put on load* 'kotao se stavlja pod opterećenje'

(N + V + Adj)

The engine gets too hot 'motor se pregrijava'; *The pump has run dry* 'pumpa je ostala bez tekućine'; *The valve is defective* 'ventil je neispravan'; *The engine gets too hot* 'motor se pregrijava';

(N + V + N)

The pump has lost its suction 'pumpa ne siše'; *The engine has suffered a seizure* 'motor je zaribao'; *The engine does not reach full speed or power* 'motor ne postiže puni broj okretaja ili snagu';

(N + V + V) (obično s glagolima *fail, try, tend, begin*)

The engine fails to start 'motor se ne da uputiti'; The engine fails to pick up on fuel; 'motor ne prihvaća rad s gorivom'; The engine fails to fire 'motor ne pali'; The force tends to cause 'sila nastoji uzrokovati'; The valve begins to open 'ventil se počinje otvarati'.

6. Prijedlog leksikografskog modela za obradu glagola u tehničkim rječnicima

Za obradu glagola u tehničkim rječnicima predlaže se kombinirani leksikografski model koji se sastoji od strukture grozdova i linearnog ustroja. Prema Tablici 5. u strukturu grozda ulaze isključivo glagolske kolokacije i sintagme koje se svrstavaju pod nosivu imenicu, dok sve ostale kolokacije koje ne sadrže glagole postaju samostalne linearne natuknice. Dakle, umjesto npr. *slip/apparent* ~ imamo jednostavno samostalnu natuknicu *apparent slip*.

Tablica 5: Glagolske kolokacije (V + N) i frazemi u strukturi grozda s nosivom imenicom

<p>I Nosiva imenica, izgovor, gramatička kategorija, odrednica, hrvatska istoznačnica, dijalektizam (povremena kategorija), primjer i prijevod primjera*</p>	<p><i>bolt</i> [bəʊlt] <i>n</i> 1. 'svornjak', 'zavrtanj', "pasajica" <i>Bolts</i> <i>designed to carry large dynamic forces must be of adequate strength</i> 'svornjaci za prijenos velikih dinamičkih sila moraju biti odgovarajuće čvrstoće'.</p>
<p>II Simbol glagolske kolokacije (V + N), glagolske kolokacije s primjerima i prijevodima*</p>	<p>Δ <i>check the</i> ~ 'provjeriti svornjak'; <i>Check the bolts for tightness</i> 'provjeriti pritegnutost svornjaka' <i>lock the</i> ~ 'osigurati svornjak' <i>The bolts are locked by means of a common wire</i> 'svornjaci su osigurani zajedničkom žicom' <i>remove the</i> ~ 'izvaditi svornjak' <i>Remove the bolts from the bearing joint and lift up bearing caps</i> 'izvaditi svornjake s ležajnih spojeva i podignuti poklopce ležajeva'.</p>
<p>III Frazemi</p>	<p>◇ <i>The bolt chatters</i> 'svornjak klepeće' <i>The bolt fits tightly</i> 'svornjak tijesno naliže' <i>The bolt is rusted through</i> 'svornjak je prohrđao' <i>The bolt is stuck</i> 'svornjak se ne može odvnuti' <i>The bolt works loose</i> 'svornjak popušta sam'</p>

* Primjer i prijevod primjera izborne su kategorije

Frazalne glagole valjalo bi staviti uz nosive glagole kako bi se barem djelomično pravilno uravnotežile sve natuknice u rječniku i korisniku omogućio lakši pristup i bolje snalaženje.

Tablica 6: Frazalni glagoli u grozdu s nosivim glagolom

<p>I Nosivi glagol, izgovor, brojčana oznaka (radi razlikovanja od pridjeva i priloga istoga oblika), gramatička kategorija, hrvatska istoznačnica</p> <p>II Simbol za frazalne glagole, frazalni glagoli, (a,b) različita značenja istog frazalnog glagola, hrvatska istoznačnica, primjer i prijevod primjera*</p>	<p>clear 1 [klɔə(r)] vt/i 2. 'skloniti', 'ukloniti' <i>The vessel was cleared of personnel and gas freeing of the pumproom started</i> 's broda je bilo sklonjeno osoblje i oslobađanje plinova iz pumpne stanice je započelo'</p> <p>Δ ~ away a. 'pospremiti' <i>When the repairs were completed, the tools were cleared away</i> 'kad su popravci bili završeni, alat je bio pospremljen' b. Odmaknuti se od <i>As we cleared away from the noise source, the sound diminished</i> 'budući da smo se odmakli od izvora buke, zvuk je postao slabijim' ~ from 'ukloniti iz' <i>Heating coils must be cleared from condensate</i> 'kondenzat se mora ukloniti iz spiralnih cijevi' ~ out 'ukloniti' <i>The unloaded condition reduces the starting torque of the compressor and clears out any accumulated moisture</i> 'radom kompresora bez opterećenja smanjuje se njegov zakretni moment pri pokretanju i uklanja nakupljena vlaga'.</p>
--	--

* Primjer i prijevod primjera izborne su kategorije

7. Zaključak

Usporedbom obrade glagola u *Englesko-hrvatskom enciklopedijskom brodstrojar-skom rječniku* (2013) i u postojećim srodnim dvojezičnim stručnim rječnicima zamijećeno je da su neki rječnici, tj. njihovi rječnički članci ustrojani prema strukturi grozdova, a drugi linearno. Međutim, čak i unutar te podjele uočeni su vrlo različiti leksikografski pristupi. Naime, uz samostalne glagole u strukturi grozdova neki leksikografi svrstavaju glagolske kolokacije i frazalne glagole. Drugi pak, iako u malom broju, daju prednost svrstavanju glagolskih kolokacija uz nosivu imenicu. Svim je analiziranim rječnicima, osim EHBR-u, zajedničko da nemaju frazeoloških izraza, tj. sintagmi i da su zbog gomilanja podnatuknica i frazalnih glagola kao samostalnih natuknica nepregledni. Unatoč činjenici da frazeoloških izraza nema u drugim tehničkim rječnicima, autori su mišljenja da ih svakako u njih valja uvrstiti

jer je njihova zastupljenost u tehničkoj dokumentaciji iznimno visoka, što i potvrđuju analize korpusa specijaliziranih tekstova iz područja brodstrojstva.

Linearni ustroj rječničkih članaka, nadalje, omogućuje veću preglednost rječnika, ali zato ne pruža mogućnost sustavne obrade glagolskih kolokacija, frazalnih glagola i frazeoloških izraza. Ipak, linearni ustroj prikladan je za obradu svih imenica i neglagolskih višerječnih leksičkih jedinica koje to čestotom zaslužuju i u tim slučajevima neusporedivo je pregledniji od struktura s grozdovima.

Kako bi se pomirio uvjet preglednosti i funkcionalnost rječnika, u ovom radu se predlaže kombinirani grozdovno-linearni ustroj rječničkih članaka na temelju kojeg se uz imenice svrstavaju glagolske kolokacije i frazeološki izrazi, tj. sintagme, a uz glagole frazalni glagoli, čime se postiže ravnoteža među rječničkim člancima i olakšava služenje rječnikom. Isto tako, primjeri uz glagolske kolokacije i frazalne glagole također su vrlo važan i potreban dodatak koji bi valjalo čim više uključiti pri budućim izradama stručnih dvojezičnih rječnika.

Uzroci za nejedinstvenu obradu višerječnih leksičkih jedinica u rječnicima zasigurno su nejasno definirane granice među njima te vrlo često neteorijski pristupi. Stoga se u ovom radu zastupaju postavke kognitivno utemeljenih pristupa terminologiji i to posebice Sociokognitivnog pristupa te Teorije okvira. Prvenstveno se u ovom slučaju to odnosi na deskriptivni te semaziološki pristup nazivlju te uzimanje u obzir i sintagmatskih i paradigmatičkih odnosa te prikupljanje relevantnih podataka i rječničke građe iz stručnog korpusa. Ovakav pristup nazivlju u stvarnom kontekstu pruža najpotpunije podatke o paradigmatičkim i sintagmatskim odnosima terminoloških jedinica, što je osobito važno pri leksikografskom opisu i opimjerenju uporabe frazalnih glagola, kolokacija i ostalih višerječnih terminoloških jedinica koje sadrže glagole.

Literatura

- Aldahesh, Ali Yunis. 2009. English phrasal verbs in bilingual English-Arabic dictionaries. *Translation Journal* 13(1). <http://translationjournal.net/journal/47phrasal.htm>
- Atkins, Sue; Rundell, Michael. 2008. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Benson, Morton. 1985. Collocations and Idioms. U Ilson, Robert (ur.) *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 61–68. Oxford: Pergamon.
- Buendia Castro, Miriam. 2013. *Phraseology in specialized language and its representation in environmental knowledge resources*. Doktorska disertacija, University of Granada. <http://www.infoling.org/repository/PhDdiss-Infoling-12-4-2013.pdf>

- Cabré, Maria Theresa. 1999. *Terminology, Theory, Methods and Applications*. Amsterdam: John Benjamins
- Cabré, Maria Theresa. 2000. Elements for a theory of terminology: Towards an alternative paradigm. *Terminology* 6(1). 35–57.
- Cabré, Maria Theresa. 2003. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. *Terminology* 9(2). 163–199.
- Corpas Pastor, Gloria. 2003. *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Frankfurt am Main; Madrid: Vervuert; Ibero-America.
- Cowie, Anthony Paul. 1994. Phraseology. U Asher, Ronald E. (ur.), *The Encyclopedia of language and linguistics*, 3168–3171. Oxford: Pergamon Press.
- Crystal, David. 2001. *Language and the internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David. 1997. *The Cambridge encyclopedia of the English language*. (1st paperback edition). Cambridge: CUP
- De Saussure, Ferdinand. 1916. *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Faber, Pamela. 2009. The cognitive shift in terminology and specialized translation. *Monografias de Traducción e Interpretación* 1(1). 107–134.
- Faber, Pamela. 2011. The dynamics of specialized knowledge Representation: Simulational reconstruction or the perception-action interface. *Terminology* 17(1). 9–29.
- Faber, Pamela; Mairal, Ricardo. 1999. *Constructing a lexicon of english verbs*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Fellbaum, Christiane. 1990. English verbs as a semantic net. *International Journal of Lexicography* 3(4). 279–301.
- Felber, Helmut 1984. *Terminology manual*. Vienna: Infoterm.
- Fillmore, Charles. 1977. Scenes and frame semantics. U Zampolli, Antonio (ur.), *Linguistic structures processing*, 55–83. Amsterdam: North Holland.
- Gaudin, François. 1993. *Pour une socioterminologie: Des problèmes pratiques aux pratiques institutionnelles*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen.
- Gaudin, François. 1993. *Socioterminologie: Une approche sociolinguistique de la terminologie*. Brussels: Duculot.
- Gläser, Rosemarie. 1994/5. Relations between phraseology and terminology with special reference to English. *ALFA* 7(8). 41–60.
- Hanks, Patrick. 2008. Lexical patterns. From Hornby to Hunston and beyond. U Bernal, Elisenda; DeCesaris, Janet (ur.), *Proceedings of the XIII Euralex International Congress: Barcelona, 15–19 July 2008*, 89–129. Barcelona: L'Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.
- Hausmann, Franz Josef. 1985. Kollokationen im deutschen Wörterbuch. Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels. U Bergenholtz, Henning; Mugdan, Joac-

- him (ur.), *Lexikographie und Grammatik. Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch* 28.–30. 6. 1984, 118–129. Tübingen: Niemeyer.
- Heid, Ulrich. 2001. Collocations in sublanguage texts: Extraction from corpora. U Wright, Sue Ellen (ur.). *Handbook of terminology management: Applications-oriented terminology management*. Vol. II, 788–808. Amsterdam: John Benjamins..
- Hunston, Susan. 2002. *Corpora in applied linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jackson, Howard. 1996. *Words and their meaning*. London: Longman.
- Lakoff, George. 1987. *Women, fire and dangerous things*. Chicago: University of Chicago Press.
- L'Homme, Marie Claude; Leroyer, Patrick. 2009. Combining the semantics of collocations with situation-driven search paths in specialized dictionaries. *Terminology* 15(2). 258–283.
- Montero Martínez, Silvia; Buendía Castro, Miriam. 2012. La sistematización en el tratamiento de las construcciones fraseológicas: el caso del medio ambiente. U Elorza, Iza-skun; Carbonell i Cortés, Ovidi; Albarrán, Reyes; García Riaza, Blanca; Pérez-Veneros, Miriam (ur.), *Empiricism and analytical tools for 21st century applied linguistics*, 711–724. Salamanca: Ediciones de la Universidad de Salamanca.
- Pawley, Andrew. 2001. Phraseology. Linguistics and the Dictionary. *International Journal of Lexicography* 14(2). 122–134.
- Perdek, Magdalena. 2010. getting through to phrasal verbs: A cognitive organization of phrasal verb entries in monolingual pedagogical dictionaries of english. U Dykstra, Anne; Schoonheim, Tanneke (ur.), *Proceedings of the XIV Euralex international congress*, 1390–1398. Ljouwert: Afûk.
- Pritchard, Boris. 2002. Višečlane leksičke jedinice u općim i stručnim dvojezičnim rječnicima. *Filologija* 38-39. 169–190.
- Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney. 1973. *A university grammar of English*. Hong Kong: Longman.
- Rosch, Eleanor. 1973. Natural categories. *Cognitive Psychology* 4(3). 328–350.
- Ruiz de Mendoza, Francisco José. 1999. *Introducción a La Teoría Cognitiva de La Metonimia*. Granada: Método Ediciones.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Spinčić, Aris; Luzer, Josip. 2008. *Engleski u brodstrojarskim komunikacijama*. Rijeka: Adamić.
- Stein, Gabriele. 2002. *Better words. Evaluating EFL dictionaries*. Exeter: University of Exeter Press.
- Stojić, Aneta; Murica, Sanela. 2010. Kolokacije – teorijska razmatranja i primjena u praksi na primjerima iz hrvatskoga i njemačkoga jezika. *Fluminensia* 22.2: 111–125.

- Tafra, Branka. 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Svensén, Bo. 1993. *Practical lexicography: Principles and methods of dictionary-making*. Oxford: Oxford University Press.
- Svensén, Bo. 2009. *A handbook of lexicography: The theory and practice of dictionary-making*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Šipka, Danko. 2009. Frazemi i druge višerječne lekseme u dvojezičnoj leksikografiji. *Südslavistik-online* 1. 65–72. <http://www.suedslavistik-online.de/01/sipka.pdf>.
- Temmerman, Rita. 1997. Questioning the univocity ideal. the difference between socio-cognitive terminology and traditional terminology. *Hermes, Journal of Linguistics* 18. 51–90.
- Temmerman, Rita. 2000. *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam: John Benjamins.
- Veldi, Enn. 2006. Particle verbs in bilingual dictionaries: The case of Estonian and English. U Corino, Elisa; Marellò, Carla; Onesti, Cristina (ur.) *Proceedings of the Twelfth EURALEX International Congress on lexicography, University of Turin, Italy, 6-9 September 2006*. http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2006/073_2006_V1_Enn%20VELDI_Particle%20Verbs%20in%20Bilingual%20Dictionaries_The%20Case%20of%20Estonian%20and%20English.pdf
- Vrbinc, Alenka; Vrbinc, Marjeta. 2011. Treatment of multi-word lexical items in the dictionary: the current situation and the potential problems facing dictionary users. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat* 7. 249–263.
- Williams, Geoffrey. 2008. Verbs of science and the learner's dictionary. U Bernal, Elisenda; DeCesaris, Janet (ur.), *Proceedings of the XIII Euralex International Congress: Barcelona, 15-19 July 2008*, 797–806. Barcelona: L'Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

Izvori

- Bartolić, Ljerka. 1987. *English-Croatian or Serbian-English dictionary of naval architecture mechanical engineering and nuclear engineering terms*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bernabò Silorata, Mario; Picchi, Fernando. 1970. *Grande dizionario di marina*. Cava dei Tirreni: Di Mauro editore.
- Dabac, Vlatko. 1970. *Tehnički rječnik: 2. dio, Hrvatsko njemački*. Zagreb: Tehnička knjiga.
- Dluhy, Robert. 1987. *Dictionary for Marine Technology: Part 2 English-German*. Hannover: Vincentz Verlag.
- Jędraszczak, Henrik. 2007. *An English-Polish marine engineering dictionary*. Szczecin: Akademia Morska w Szczecinie

- Jin, Yongxing. 2002. *An English-Chinese maritime dictionary*. Shanghai Shi: Shanghai jiao tong da xue chu ban she.
- Marioli, Giorgio. 2004. *Technical dictionary English-Italian, Italian-English*. (13th edition). Milano: Hoepli.
- Luzer, Josip; Spinčić, Aris. 2013. *Englesko-hrvatski enciklopedijski brodogradarski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pritchard, Boris; Spinčić, Aris; Urbany, Marijan; Valentić, Jadranka; Vio, Deša; Vlahović, Josip. 1991. *Hrvatsko-engleski rječnik pomorskog nazivlja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Wuster, Eugene. 1968. *The machine tool. an interlingual dictionary of basic concepts*. London: Technical Press.

Adrese autora:

Josip Luzer
Lokaj 186
51222 Bakar
E-mail: luzer@pfri.hr

Sandra Tominac Coslovich
Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Studentska ulica 2
51000 Rijeka
E-mail: stominac@pfri.hr

TREATMENT OF VERBS, VERB COLLOCATIONS AND PHRASEOLOGY IN BILINGUAL TECHNICAL DICTIONARIES

The paper emphasizes the importance of consistent and unified lexicographic treatment and of the inclusion of verbs, verb collocations and verb phraseology in bilingual specialized dictionaries. The analysis of 9 bilingual technical dictionaries has shown that multi-word lexical units that have a verb as one of their components are rarely included in bilingual specialized dictionaries, and when they are included, their representation is not unified. This can be partly attributed to unclear boundaries of multi-word lexical units but also to the lack of a sound theoretical basis. Therefore, this paper argues that the lexicographic treatment of such units should be theoretically based. Thus, the Sociocognitive and/or Frame Based Theory approaches to terminology seem to provide the best guidelines in this regard. The inclusion of various usage examples taken from the specialized corpus of texts in a specific domain is also highlighted as an important segment in assembling specialized dictionaries. A model for a more consistent lexicographic treatment of multi-word lexical

units containing verbs is also provided.

Key words: multi-word lexical units; phrasal verbs; verb collocations; bilingual specialized dictionaries; dictionary entry; sociocognitive approach to terminology; frame-based approach to terminology.